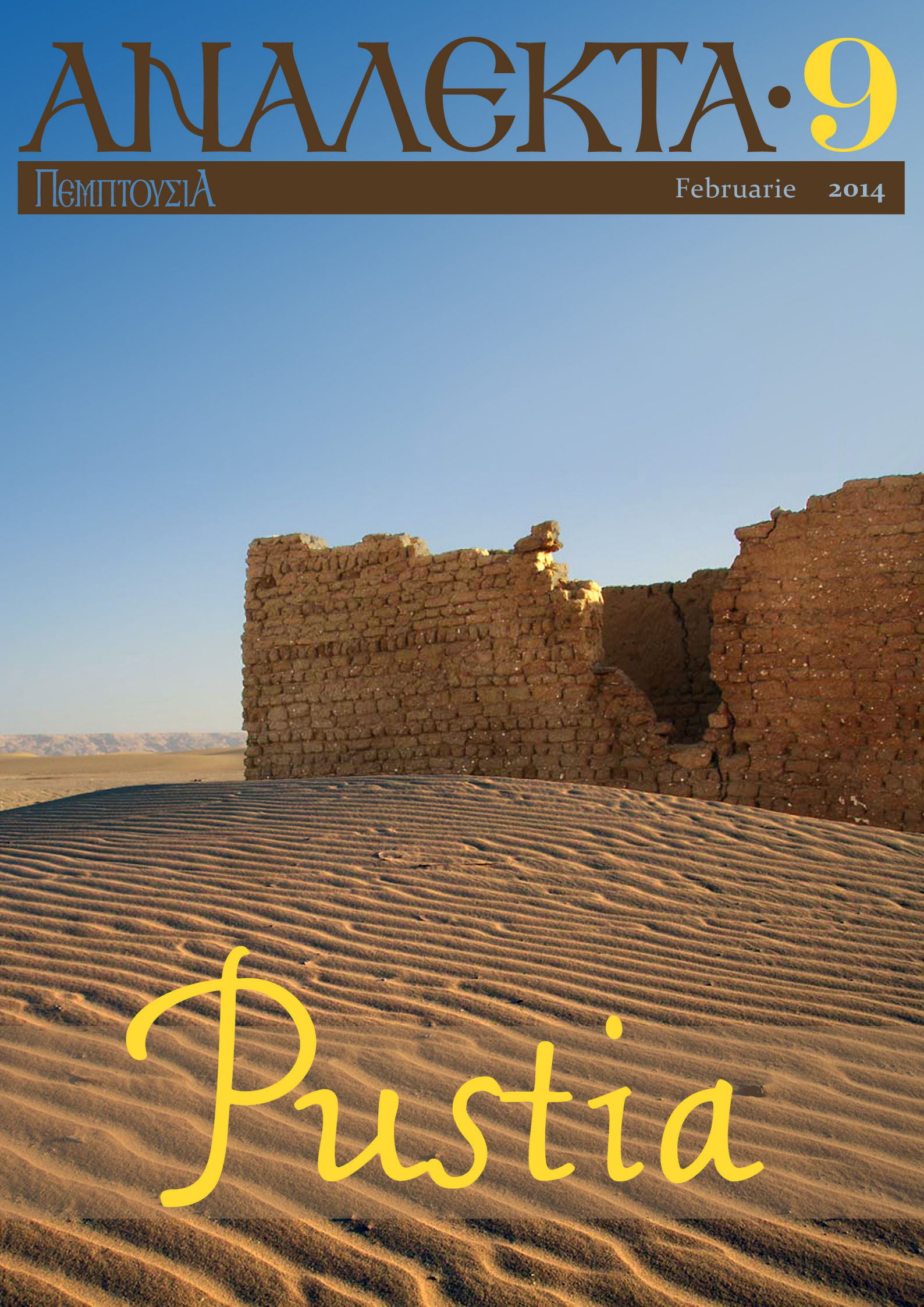

ΑΝΑΛΕΚΤΑ·9

ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ

Februarie 2014

Pustia

Cuprins

01. Începuturile vieții monahale în Egipt

Arhimandrit Nichifor Horia 3

02. Egiptul Monastic

Arhimandrit Placide Deseille 8

03. Geografia Patericului

Arhimandrit Nichifor Horia 15

04. Convorbire cu un monah ce trăiește în pustie

..... 20

05. Hrana pustnicilor

..... 34

06. Părinți aghioriți – Monahul Fanurie Românul, pustnic în Kapsala

Monahul Damaschin Grigoriatul 36

07. Monahul Trifon Românul, pustnic în Kapsala

Monahul Damaschin Grigoriatul 38

Începuturile vieții monahale în Egipt

Arhimandrit Nichifor Horia

Retragerea Sfântului Antonie în pustie

„Originea monahismului” – scrie Ivan Gobry, unul dintre cercetătorii de astăzi ai monahismului – „o găsim în Însuși Hristos”.

Demersul original al primilor asceți, întemeietori ai vieții monahale, trebuie înțeles ca un răspuns la îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos!”; „fiți dar următori ai lui Dumnezeu, ca niște fii iubiți!”.

În căutarea începuturilor vieții monahale ne vom raporta de la bun început la Sfântul Antonie cel Mare, socotit dintotdeauna întemeietorul monahismului, „părintele monahilor” prin excelență. De altfel, în Viața Sfântului Antonie se vede cel mai bine – și poate pentru prima dată – noutatea demersului spiritual al Părinților deșertului, al „evenimentului nemaiîntâlnit pe care l-a reprezentat retragerea anahoreților creștini”.

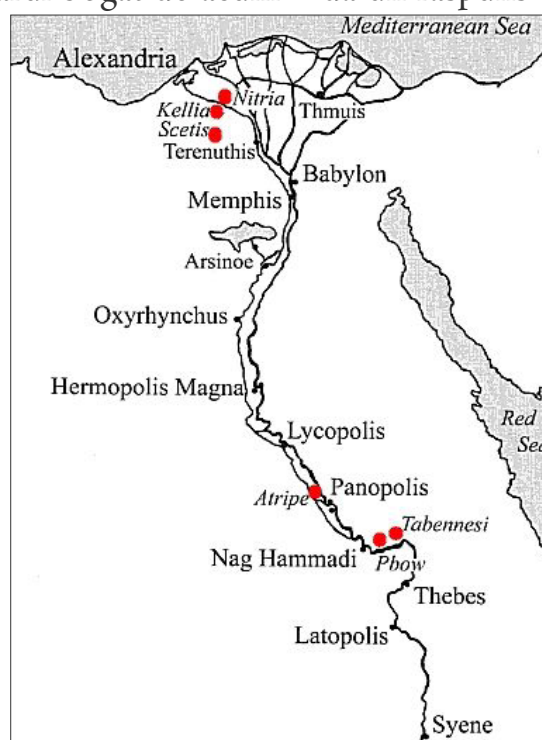
Desigur că, până la Antonie, și persecuțiile împăraților romani au mânat mulți creștini în pustie, Sfântul Ioan Casian chiar subliniind că „retragerea (anahoresis) în pustie a început din pricina prigoanelor”.

În Actele martirice ale Mucenicului Fronton ni se face cunoscut că, „înainte de persecuția lui Traian”, deci către 150, exista în Egipt o colonie de anahoreți creștini. Episcopul Dionisie al Alexandriei istorisește că, persecuțiile fiind atât de cumplite, „mulți creștini au apucat calea pustiei, știut fiind că fuga în persecuții era îngăduită”. Eusebiu de Cezareea chiar vorbește de „mulțimea celor care rătăceau prin pustie”. Tot de la Eusebiu de Cezareea aflăm despre numeroase răscoale, în Alexandria și Egipt, între anii 215 și 221, în urma cărora, de teama represaliilor, „e posibil ca să se fi refugiat creștinii în pustia egipteană”. Puțin mai târziu, în această pustie, îl aflăm pe Pansofie, fiul fostului proconsul Nil din Alexandria, care a stat aici 27 ani, apoi a fost prins și a pătimit în timpul lui Deciu (249-

251). Tot în acea vreme, către anul 251 (anul nașterii lui Antonie), fuge și Pavel Eremitul în pustie – după cum ne relatează Fericitul Ieronim – spre a-și salva viața, dar sfârșind prin a rămâne acolo „din pricina virtuții”.

Cu toate aceste exemple, posteritatea va recunoaște abia Sfântului Antonie meritul întemeierii într-o formă organizată a monahismului creștin, după principii care vor transcende veacurile și care se dovedesc perfect valabile și uzuale până în zilele noastre.

Născut în Egiptul de Mijloc, către 250, într-o familie creștină bogată, rămas orfan la vârsta de 18 ani, Antonie a auzit citindu-se în biserică chemarea Mântuitorului adresată tânărului bogat care căuta desăvârșirea: „Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea vino și urmează-Mi” (Matei 19, 21). La această chemare a Mântuitorului, Antonie – tânărul bogat de acum – dă un răspuns total,

Harta locurilor de retragere a monahilor egipteni

desăvârșit, fără nici o șovăire. Vinde moștenirea ce îi revenise, împarte totul săracilor și se consacră unei asceze aspre, nu departe de casa părintească. Încetul cu încetul, se va îndepărta de casă, de sat și de lume, așezându-se la vârsta de 35 de ani într-o fortăreață ruinată, pe malul drept al Nilului, la Pispir, „*Muntele din afară*”, unde se va nevoi timp de douăzeci de ani. Așadar, aceasta se petrecea la sfârșitul secolului al III-lea și va avea urmări adânci în istoria Bisericii și în evoluția spiritualității creștine.

Către 285, la Pispir, Antonie începe să primească ucenici cărora le dă câteva sfaturi precise, riguroase, aceștia devenindu-i primii fii duhovnicești. „*El a avut mai mulți ucenici – scrie Sozomen – dintre care unii înfloriseră în Egipt, iar alții în Libia, în Palestina, în Siria, în Arabia și care, nemulțumiți doar de a urma virtutea sa și modul său de viață, învățaseră acestea pe mulți alții...*”.

Sfântul Antonie a rămas deci în conștiința Bisericii ca întemeietor al monahismului. Cu toate acestea, încă înainte de retragerea lui Antonie la Pispir, în Palestina (la Faran), Sfântul Hariton întemeiasse deja o lavră cu rânduieli riguroase. Aceasta se întâmplă spre 275; este evident că, în timp, Palestina a devansat Egiptul. Mai mult, în Actele martirice ale Sfinților Galaction și Epistimia, soția sa, martirizată în 253, aflăm de existența unei mici mănăstiri de maici, aproape de Sinai. Erau primele așezări ale viitoare Mănăstiri Sfânta Ecaterina, care există încă și care deține probabil recordul de longevitate în istoria monastică; originile sale se situează înainte de 250, adică înainte chiar și de nașterea Sfântului Antonie.

În aceeași perioadă, către 240, episcopul de Bizanț pune bazele unei mănăstiri de fecioare, închinată Sfintei Eufimia. Și ceea ce este sigur, încă înainte de acești fondatori au existat călugări, ca Narcisus, episcopul de Ierusalim, care, spre anul 200, s-a ascuns în deșert, „*trăind mulți ani în locuri neștiute de oameni, ajungând făcător de minuni*”, sau alți monahi, cărora istoria nu le-a mai păstrat numele. Dar, în timp ce aceștia au rămas necunoscuți, iar influența unui avva ca Marele Hariton nu depășea mai

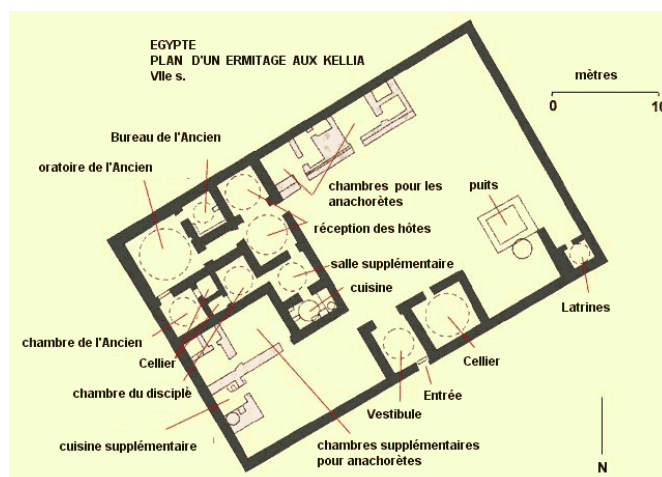
mult de trei lavre, Sfântul Antonie cel Mare avea să fie unanim considerat de către Părinții Egiptului drept părintele și sfătuitorul lor, iar în afara Egiptului ca „*începătorul vieții monahale*”.

În istoria Bisericii se deschidea o eră nouă. Ascetul venea să continue într-un alt chip lucrarea mucenicului. Marcel Viller afirma că, dacă Biserica primelor trei veacuri considera martirajul ca „*perfectiunea cea mai înaltă la care poate ajunge un următor al lui Hristos*”, ascetul, „*precum mucenicul, întărește și înfăptuiește prin libertatea sa susținută de har misterul morții și al vieții*”. După Metodiu al Olimpului, „*feciorel-nicii poartă mărturia torturilor corporale... într-o adevărată luptă olimpică precum lupta pentru castitate*”.

Astfel, nevoințele ascetice au fost percepute ca un adevărat „*martiriu alb*”, continuarea martiriului de sânge după încetarea persecuțiilor.

Similitudini formale cu asceza păgână

În încercarea de a căuta predecesori monahilor egipteni, de a compara retragerea primilor eremiți creștini cu alte experiențe similare, se pot descoperi, până la un punct, unele similitudini formale în antichitatea iudaică și păgână. Este cazul esenienilor, bunăoară, contemporani cu Domnul Hristos și care se grupaseră pe coastele muntoase ale Mării Moarte. Filon Alexandrinul descrie, de asemenea, cu amănunte o comunitate de terapeuți ce viețuiau la marginile Alexandriei, „*departe de zgomotul și zarva lucrurilor lumești, spre a se consacra în întregime*

Chilie egipteană din secolul VII, plan

contemplării”. Terapeuții au fost o sectă ascetică iudaică născută în sânul comunităților iudaice elenistice. Filon vorbește despre aceștia în tratatul său *De vita contemplativa* (Despre viața contemplativă). Când terapeuții intrau în ordin, își abandonau bunurile lăsându-le rudelor apropiate. Menirea lor, spune Filon, era aceea de „a sluji” și „a se ruga”. De altfel, Antoine Guillaumont remarcă, în pasajele lui Filon despre comunitățile terapeuților, asocierea frecventă a termenilor *therapeuein*, „a sluji/ a vindeca”, și *icheteuein*, „a se ruga”.

Și filosofi greci erau preocupați de căutarea singurătății, a liniștirii departe de tumultul lumii, pentru adâncirea în meditație.

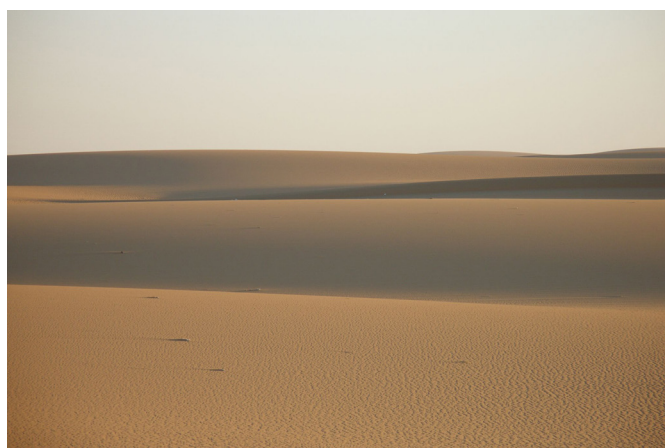
Ivan Gobry ne asigură însă că originea monahismului nu trebuie căutată nici în asceza iudaică și nici în cea păgână. Atât la Qumran, cât și la terapeuții din Egipt, deși se trăia în comunități organizate după anumite reguli, cultivându-se exerciții ascetice și meditații religioase, nu se poate vorbi „decât de practici, nu și de motivații, de efecte, dar nu și de cauze. Trebuie înțeleasă – continuă același autor – originea monahismului în Hristos Însuși, fără supoziția de a fi continuarea unor practici care sunt, la drept vorbind, universale”.

Cu totul nou și propriu monahismului creștin, arată Lucien Regnault, este faptul că exodul în deșert nu se face „pentru un dumnezeu abstract și îndepărtat, ci pentru Dumnezeu întrupat în Hristos, cu scopul de a răspunde mai bine iubirii uriașe pe care ne-o arată Dumnezeu trimițând pe Fiul Său, făcut om ca și noi, ca să pătimească și să moară pentru a ne mântui”. Nu viețuirea ascetică în sine era scopul monahilor creștini – conchide Gobry –, ci mântuirea, printr-o viețuire conformă îndemnurilor lui Hristos. Or, esenienii și terapeuții vedeau un scop în însuși modul lor de viață. De aceea învățăturile și practicile lor nu au strălucit mai departe de cercul comunității lor, spre deosebire de monahismul creștin. Cert este că „nici Antonie, părintele anahoreților, nici Pahomie, părintele cenobiticilor, n-au cunoscut cu siguranță, nici prin experiența personală, nici prin tradiție, existența terapeuților”.

Peste toate acestea, în timp ce terapeuții,

după relatarea lui Filon, căutau să locuiască în condiții favorabile contemplării lui Dumnezeu, „departe de zarva și murdăria cetăților”, într-un loc în care aerul era curat, eventual înconjurați de grădini odihnitoare, părinții deșertului duceau o viață austeră și lipsită de orice formă de confort, fără căutarea vreunei ameliorări, dorind ca și prin aceasta să urmeze desăvârșit porunca lepădării de sine, a răstignirii tuturor poftelor și nevoilor. O astfel de atitudine rezultă și din cuvintele Avvei Avraam: „Ne-am fi putut așeza chiliile pe albia Nilului, să avem apă la îndemână, pentru a nu fi siliți să o aducem pe umerii noștri de la o distanță de patru mile. Știu că sunt și în ținuturile noastre locuri plăcute de retragere, în care nu lipsesc pomi încărcăți de fructe, grădini frumoase, și ne-ar fi toate din belșug... Dar întorcându-ne fața de la toate acestea și disprețuind toată plăcerea acestei lumi, noi ne simțim desfățați de asprimea deșertului, punem mai presus de toate bucuriile întinderea înfiorătoare a acestui pustiu și nu asemănăm cu amarul acestor nisipuri nici o bogăție a ogoarelor, urmărind nu câștigurile vremelnice ale acestui trup, ci mângâierile veșnice ale Duhului”.

Aceste cuvinte ale Avvei Avraam descoperă o motivație total diferită a Părinților deșertului în retragerea lor, față de toate celelalte forme de izolare amintite. Căutând „mângâierile veșnice ale Duhului”, Părinții se așteptau în deșert pentru a fi singuri cu Creatorul lor, într-o adevărată moarte de bunăvoie față de cele ale lumii: slavă omenească, plăceri de orice fel, dar chiar și înlesniri ale traiului. Retrăgându-se pentru a sluji desăvârșit lui Hristos, Părinții se considerau morți de toate ale lumii. Astfel, Avva

Pimen într-o oarecare tulburare este certat de Avva Amona cu aceste cuvinte: „*Pimene, încă trăiești? Du-te, șezi în chilia ta și pune-ți în inimă că acum ai un an de când ești în mormânt*”. Nici grijile trupului, nici frica bolii sau a morții nu clintesc gândul ascetului ce s-a retras în adâncul deșertului pentru a cunoaște pe Dumnezeu. Această singură, adevărată căutare de a cunoaște drept pe Creatorul său este cea care justifică demersul monahului în pustie și care biruiește moartea păcatului.

„Înflorirea” pustiei

Așa cum am arătat mai sus, Sfântul Antonie a fost numit și recunoscut ca „*Părinte al anahoreților*” și „*mare Patriarh al monahilor*” nu pentru că ar fi fost întâiul monah retras în adâncurile deșertului (spre exemplu, fericitul Ieronim considera că Pavel Tebeul a fost întâiul anahoret, pe care l-a întâlnit și Antonie spre sfârșitul vieții aceluia), ci pentru că a „*născut*” și a format în spiritul unei autentice discipline monahale pe toți cei care l-au urmat, atrași fiind de sfințenia vieții sale: „*și așa, prin puterea cuvântului, s-au înființat foarte multe locașuri de viațuire singuratică, și pe toate le călăuzea ca un părinte*”.

Desigur, devenirea într-un părinte nu a fost intenția sa. Ieșirea la propovăduire, la luminarea celor ce pășesc pe calea cea strâmtă, s-a făcut după douăzeci de ani de deplină retragere, către anul 306. Toți cei care au ales pustia, ca răspuns la chemarea spre desăvârșire, căutau un povățuitor puternic și înțelept pentru a-i feri de rătăcire. Unii aveau în vedere doar partea exterioară a luptei duhovnicești – și Patericul descrie pe larg astfel de situații –, iar aceștia trebuiau ajutați să pătrundă și să înțeleagă „*războiul cel ascuns*”.

Treptat, faima lui Antonie a crescut, el fiind vizitat de mulțime de oameni, care-l căutau fie pentru a primi răspuns la întrebări launtrice, fie pentru vindecarea bolnavilor, fie pur și simplu din curiozitate. Alții îl cercetau chiar cu gând de ispitire, cum a fost cazul celor doi filosofi, care au rămas însă surprinși de popularitatea sfântului care nu trecuse printr-o școală

formală precum ei. Astfel, vrând să descopere de unde venea consistența învățaturii lui, dar și „*socotind că îl vor batjocori că n-a învățat carte*”, cei doi au primit o lecție neașteptată. Pentru că, în mod surprinzător, Sfântul Antonie le-a răspuns printr-o metodă filosofică, și anume maieutica socratică. Prin întrebări simple, sfântul obține de la ei înșiși răspunsul pe care nu îl așteptau. „*Voi ce ziceți*”, întreabă sfântul, „*ce este mai întâi, mintea ori cartea? Și care este pricina celeilalte, mintea a cărții, ori cartea a minții?*”. După răspunsul lor, că „*întâi este mintea, ea este aflătoarea cărții*”, sfântul le deslușește raportul adevărat dintre ele: „*Cel a cărui minte este sănătoasă nu are nevoie de carte*”. Iar sănătatea minții, învață Sfântul Antonie, nu stă în multă învățătură, ci în împlinirea voii lui Dumnezeu: „*Învățarea de vorbe nu folosește nimic dacă lipsește purtarea sufletului cea plăcută lui Dumnezeu. Dar pricina tuturor relelor este amăgirea și rătăcirea și necunoștința lui Dumnezeu*”.

Mulți vizitatori, cunoscându-l, îi deveneau ucenici și fii duhovnicești: „*Convingea pe mulți să aleagă viața monahicească și așa s-au ivit în munți locașuri de conviețuire singuratică și pustia s-a umplut de monahi care au părăsit toate ale lor și și-au însușit viațuirea cerească*”.

Astfel, fie cu gând bun, fie cu gând de ispitire, cei ce îl cercetau pe sfânt se foloseau întâlnindu-l pentru că: „*Vedeau atâta înțelepciune într-un om simplu, căci nu era ca un crescut la munte și îmbătrânit acolo, având obicei sălbatic, ci era vesel, blând și prietenos și avea cuvântul îndulcit cu sarea cea dumnezeiască, încât nimeni nu-l pizmua și se bucurau toți care veneau la el*”.

Spre deosebire de creștinii de prin orașe, monahii din deșert aveau mai multă liniște din partea autorităților păgâne. Guvernatorii cetăților erau deja prea obosiți de lupta pe care o duceau contra creștinilor din lume pentru a se mai putea ocupa de cei din deșert. De această situație au profitat numeroși creștini din Delta și Valea Nilului care s-au făcut monahi. Atrași de faima lui Antonie, mulți s-au așezat în jurul lui, unii poate nu cu gândul de a rămâne definitiv, dar după ce persecuțiile au încetat, mulți nu s-au mai întors în orașele lor fiind schimbați launtric de trăirea în lepădarea de sine specifică

monahilor și consacrându-se definitiv vieții eremitice.

În 313, Antonie se retrage spre răsărit, la picioarele Muntelui Qolzum, la 50 de kilometri de Marea Roșie, dar ucenicii săi rămân pe loc. Mai târziu se vor reîntâlni cu povățuitorul lor între Qolzum și Pispir. Pentru această perioadă, Rufin aprecia numărul anahoreților de la Qolzum ca la cinci mii, iar al celor de la Pispir la zece mii. În toată pustia egipteană însă numărul monahilor era cu mult mai mare. „Această înflorire a monahismului creștin din pustia Egiptului”, spune Sfântul Ioan Casian, „n-a fost depășită de nici o altă religie și a rămas unică și în creștinism ca număr de asceți – s-a vorbit de o sută de mii pe vremea Sfântului Antonie – ca entuziasm jertfelnic și moduri de manifestare a adorării Celui Atotțiitor.” Astfel, la sfârșitul persecuțiilor, retragerea în deșert culminează cu această transformare a deșertului în cetate, cum scrie Sfântul Atana-

sie. Botezul ascezei venea să înlocuiască botezul sângelui.

Rolul Sfântului Antonie în organizarea și povățuirea celor retrași pentru Hristos rămâne pregnant în conștiința tuturor: cercetători, istorici, preoți și teologi. Sozomen, istoric apropiat acelor timpuri, consemnează: „Dacă Sfântul Pavel din Teba e cel dintâi care, fugind din lume, a petrecut toată viața sa în pustie, Sfântul Antonie a fost cel dintâi care, prin exemplul său, a arătat această cale altora și a provocat ardoarea tuturor celor care s-au hotărât să îmbrățișeze o viață atât de sfântă. Oricare ar fi provincia care a dat începutul vieții sihăstrești, fie Egiptul, fie oricare alta, toată lumea e de acord că marele Antonie este cel care a rânduit-o în desăvârșirea și curățirea sa, printr-o purtare și prin niște exerciții cu adevărat vrednice de o stare atât de sublimă și atât de cinstitoare pentru Biserică”.

Ruine de chilii din locul numit Ferme

Egiptul Monastic

Arhimandrit Placide Deseille

Monahismul egiptean a ajuns foarte repede să exercite o influență precumpănitoare în sânul mișcării monastice, în parte datorită numărului mare de viețuitori și valorii exemplare a celor mai iluștri reprezentanți ai săi, dar, fără îndoială, și datorită atracției pe care o exercita imaginea aproape mitică a «Egiptului» și a «pustiei celei mari». Oricare ar fi fost motivul, Egiptul, și mai ales Egiptul semi-anahoretic, a devenit patria spirituală, «locul natal», pentru mulți călugări chiar și în regiuni unde monahismul era autohton.

Sfântul Antonie

După Sfântul Ieronim, primul eremit ar fi fost Sfântul Pavel Tebaitul, care s-ar fi retras în singurătate către anul 250. Totuși, expunerea lui Ieronim nu pare să primească din partea istoricilor o încredere fără rezerve. Oricum ar fi fost, nici personalitatea lui Pavel, nici povestea vieții sale nu au avut asupra monahismului o influență comparabilă celei pe care o va exercita Sfântul Antonie, mai ales prin intermediul Vieții sale scrise de către Sfântul Atanasie. Pentru a îndemna pe monahi la asceză, spunea Sfântul Atanasie, nu este un exemplu mai bun decât viața Sfântului Antonie. Istoria a confirmat această afirmație și Sfântul Antonie cel Mare merită într-adevăr să fie considerat «Părintele călugărilor».

Însăși chemarea a lui Antonie are o valoare exemplară prin caracterul său eminent evanghelic. Născut către anul 250 într-o familie înstărită, dar rămas orfan la vârsta de optsprezece ani, Antonie aude într-o zi citindu-se la biserică chemarea lui Hristos către tânărul bogat: *Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor; după aceea vino și urmează-Mi* (Matei 19, 21). Cuvântul lui Dumnezeu, vestit în timpul Sfintei Liturghii, atinge inima lui Antonie ca o interpelare directă, personală, a Domnului. Se pune deci sub în-

*Sfântul Antonie cel Mare,
frescă de la Măn. Vatopedi, anul 1312*

drumarea asceților din împrejurimi, apoi se adâncește din ce în ce mai mult în pustie.

Fiecare din aceste «retrageri» în adâncul pustiei se arată ca expresia unei concepții esențialmente dinamice, progresive a vieții monastice. Sfântul Atanasie ne spune despre Sfântul Antonie: nu se gândea la timpul care trecuse ci, în fiecare zi, căuta cu o dorință reînnoită și fierbinte să progreseze în nevoință, ca și cum s-ar fi aflat mereu la începutul vieții sale ascetice. Își repeta mereu cuvântul Apostolului: *Uitând cele ce sunt în urma mea, alerg la țintă* (Filipeni 3, 14).

Sfântul Atanasie, campion al luptei contra arianismului, a insistat cu putere asupra neîncetatei lupte duhovnicești pe care Sfântul Antonie a trebuit să o poarte împotriva diavolului și asupra biruințelor pe care Hristos le obținea în el. Nu era această putere biruitoare a lui Hristos, care se manifesta prin robul Său, o strălucită dovadă a dumnezeirii Sale? Sfântul Atanasie va descrie în același stil, iradierea harismatică a Sfântului Antonie, frumusețea

duhovnicească pe care o răspândea persoana sa transfigurată de har și care atrăgea în jurul său ucenici și săraci. Sfântul Antonie moare în anul 356 în muntele la poalele căruia se ridică încă mănăstirea care îi poartă numele.

Ucenicii săi duceau o viață semi-anahoretică în chilii nu foarte îndepărtate unele de altele, întâlnindu-se periodic pentru a liturghisi și pentru a purta convorbiri duhovnicești. Mai multe grupări de acest fel s-au constituit în timpul vieții Sfântului Antonie; acesta locuia de obicei în muntele său, la distanță, și cobora din când în când pentru a-și vizita «mănăstirile». După moartea sa, i-a urmat în această slujire Sfântul Ammona, care a fost ridicat la vrednicia episcopală.

S-au păstrat sub numele Sfântului Antonie cel Mare și al Sfântului Ammona Scrisori, pe cât se pare, autentice, care se numără printre documentele cele mai caracteristice pe care le avem despre spiritualitatea monastică de început. Scrisorile Sfântului Antonie poartă urme ale unui origenism pe care îl vom regăsi, mult mai sistematic utilizat, la Evagrie Ponticul. Scrisorile Sfântului Ammona conțin o învățătură pe care Omiliile atribuite Sfântului Macarie cel Mare le dezvoltă pe larg și care, prin ele, va deveni bunul comun al tradiției spirituale ortodoxe. Potrivit acestei învățături, există două trepte în adevăr: pe prima dintre ele, omul însușit de duhul pocăinței, trebuie să se silească să se curățească. A doua își are începutul în darul Sfântului Duh, prin care omul poate împlini binele cu ușurință și bucurie și care îl învață taine cerești. Prin învățatura sa despre părăsirea harului, potrivit căreia Sfântul Duh, după ce i-a călăuzit pe începători, se va retrage pentru a-l pune pe om la încercare, Sfântul Ammona anticipează Omiliile Sfântului Macarie Cel Mare.

Pustiul Sketiei și al Nitriei

Celelalte două centre cele mai importante ale vieții semi-anahoretice ale Egiptului secolelor IV-V au fost pustiile Schetiei și Nitriei.

Situată la aproximativ șaiszeci de kilometri sud de Alexandria, așezarea monastică a Nitriei l-a

avut ca întemeietor pe Sfântul Ammun, care s-a retras aici către anul 315 și care va primi sfătuirile și exemplul Sfântului Antonie care îl vizita. Istoria Lausiacă a lui Paladie și Apoftegmele au păstrat amintirea călugărilor care au trăit în această pustie: avva Pior, avva Or, avva Pamvo, avva Isidor, avva Cronie, avva Macarie Alexandrinul.

Chiliile individuale și grupările semi-anahoretice s-au înmulțit repede, totalitatea călugărilor recunoscând autoritatea avvei Ammun «Nitriotul», care era însoțit în slujirea sa de alți șapte bătrâni, preoți ca și el. Ca și preoții mănăstirilor Schetiei, despre care vom vorbi mai târziu, acești bătrâni nu erau stareți în sensul juridic al termenului, rol pe care îl vor avea în comunitățile cenobitice, dar le revenea totuși un anumit rol administrativ și disciplinar.

Datorită afluenței monahilor, la o depărtare de aproximativ douăzeci de kilometri sud-est de Nitria, sfântul Ammun va înființa Pustia Chiliilor, un loc de mai mare retragere pentru asceții cei mai îmbunătățiți din Nitria, doritori de o viață de mai mare liniștire avându-l ca preot pe sfântul Macarie Alexandrinul.

Relativ aproape de Alexandria, Nitria va avea mult de suferit din cauza disputelor doctrinare care vor tulbura comunitățile creștine ale secolului al V-lea. Numărul locuitorilor săi va descrește și, în final, acest centru monastic va dispărea în folosul mănăstirilor Alexandriei sau al pustiei Schetiei.

Pustia Schetiei (pe care, fără îndoială, trebuie să o identificăm cu actuala Uadi el-Natrun), situată la aproximativ cincizeci de kilometri

sud de pustia Chiliilor, a avut o destinație mai prosperă, deoarece, în ciuda raziilor devastatoare ale beduinilor, disensiunilor doctrinale și dominației musulmane, viața monastică s-a perpetuat în acest loc până în zilele noastre.

Întemeietorul acestui centru a fost Sfântul Macarie Egipteanul care, către anul 330, a venit și s-a stabilit în acest loc. Ca și Sfântul Ammun, Sfântul Macarie n-a fost un ucenic al Sfântului Antonie, în sensul strict al cuvântului, însă a primit sfaturile și îndemnurile sale. Se cunosc puține lucruri despre primii ucenici care au intrat în ascultare la Sfântul Macarie, dar, fără îndoială, trebuie să-i numărăm printre ei pe: avva Ammoi, părintele duhovnicesc al avvei Ioan Colov (sau Ioan cel Mic), avva Isidor, care a fost preotul bisericii ridicate în apropierea primei reședințe a Sfântului Macarie, acesta fiind retras mai departe în singurătate. Avva Isidor l-a avut succesori pe avva Pafnutie, care îi va găzdui pe Sfinții Casian și Gherman în timpul șederii lor la Schetia, în ultimii ani ai secolului al IV-lea.

Destul de repede Schetia va număra patru grupări principale, care vor forma mănăstiri semi-anahoretice: mănăstirea Sfinților Maxim și Dometie (ce există încă sub numele de Deir Baramus), care avea ca centru biserica ridicată de Sfântul Macarie pe locul chiliei unde au locuit cei doi tineri ucenici de origine romană care au murit înainte de vreme; mănăstirea închinată avvei Bishoi (ce există încă în zilele noastre); mănăstirea avvei Ioan Colov și mănăstirea întemeiată în jurul ultimei reședințe a Sfântului Macarie (astăzi Deri Abu Makar). La origine, miezul central al acestor mănăstiri cuprindea doar o biserică unde călugării se adunau duminica, o trapeză unde se lua masa după Liturghie, o brutărie și un depozit pentru provizii, câteva clădiri unde locuiau preotul și fratele care împlinea diaconia de econom dar și case de oaspeți. În timpul săptămânii, călugării trăiau în chilii depărtate, fie singuri, fie cu unul sau mai mulți ucenici. Munca lor consta în a împleti funii din stuf și a face rogojini și coșuri, dedicându-se rugăciunii neîncetate. Cei mai cultivați practicau câteodată meseria de copist. În vremea secerișului, unii mergeau

și lucrau în ferme depărtate. Fiecare mănăstire era condusă de către un preot și adunarea celor patru mănăstiri era așezată sub conducerea «Părintelui Schetiei», însărcinare în care, după moartea Sfântului Macarie, i-au urmat Sfântul Pafnutie, iar apoi Sfântul Ioan Colov. În secolul al V-lea, nesiguranța pustiei îi va obliga pe călugări să construiască turnuri de apărare în apropierea bisericii unde se puteau refugia în caz de pericol; apoi ei vor fi chiar obligați să-și regrupeze chiliile la adăpostul unei incinte,

ce cuprindea de asemenea și biserica (sau bisericile) mănăstirii și trapeza. În acest fel se prezintă astăzi mănăstirea din Valea el-Natron.

Trei figuri interesante ale monahismului schetiot merită în mod particular să fie menționate: avva Arsenie, avva Moise și avva Pimen (numit Păstor în versiunile latine). Sfântul Arsenie fost educator al fiilor împăratului, a deținut importante funcții la curtea imperială dar a fugit de lume când a auzit glas zicându-i: «*Arsenie, fugi de oameni și te vei mântui*». A fost mai întâi ucenic al avvei Ioan Colov, retrăgându-se apoi în singurătate în apropiere de avva Moise. Tradiția a văzut în el învățătorul prin excelență al isihiei, al însingurării și al tăcerii contemplative. Avva Moise era etiopian (negru), fost tâlhar ce s-a pocăit, care a viețuit în singurătate în apropierea mănăstirii Baramus unde se află moaștele sale. Acest călugăr, atât de primitiv pentru toți pe cât de auster era avva Arsenie, a fost primul

mucenic al Schetiei căzând victimă beduinilor, în timpul unei incursiuni a acestora. Viața avvei Pimen ne este puțin cunoscută, însă probabil că lui și ucenicilor lui le datorăm prima colecție de Apoftegme numite și Gheronticon.

Aceste Apoftegme – cuvinte spuse de bătrâni ucenicilor veniți să întrebe «cum să se mântuiască» și povestiri despre acești bătrâni – sunt o nestemată a scrierilor pustiei: în esența ei, apoftegma fiind manifestarea harului... Aceste cugetări nu sunt maxime morale alese prin aceea că sunt bine spuse și ușor de reținut... Este cuvântul lui Dumnezeu care se transmite în pustie, un cuvânt profetic care nu este fructul științei omenești, ci un dar al lui Dumnezeu, pe care îl primește omul încercat în practica pustiei. Apoftegmele ne dau o imagine mult mai echilibrată și mai umană despre viața și învățătura Părinților pustiei decât operele epice – foarte valoroase, de altfel – ale Istoriei Lausiace a lui Paladie și decât Istoria călugărilor Egiptului tradusă în latină de Rufin. Tradiția ulterioară, eremită sau cenobitică, s-a hrănit fără încetare din Apoftegmele Părinților pustiei, acestea putând astfel fi considerate unele din textele majore ale spiritualității monastice.

Ele ne aduc în prezența unei spiritualități viguroase, acordând o mare parte efortului uman. Călugării pustiei au participat din plin, toată viața lor, la lupta mântuitoare a lui Hristos împotriva puterilor răului, dar, în același timp, ei au cunoscut încă de aici de pe pământ o oglindire a biruinței din Dimineața Paștilor și harul lui Hristos Înviat a preschimbat sufletul lor și, câteodată, și trupurile lor. De asemenea, acești sfinți călugări se arată pătrunși de duhul

sfințeniei: blândețe și dragoste smerită de oameni, pace și bucurie în lumina lui Dumnezeu.

Călugării Schetiei și ai Nitriei erau relativ puțin învățați. Învățătura lor este formulată în categorii esențialmente biblice, fără referire la filozofia greacă. Aceasta nu va împiedica un număr de știutori de carte să vină să se stabilească printre ei și să se pună sub îndrumarea lor. Cel mai ilustru este Evagrie Ponticul (346-399), fost discipol al capadocienilor, devenit călugăr la Nitria și ucenic al Sfântului Macarie cel Mare. A realizat o sinteză viguroasă și foarte personală – cu toate că este atinsă de speculații aventuroase împrumutate de la Origen – între spiritualitatea pustiei și tradiția filozofică alexandrină. Unul dintre meritele sale cele mai mari este de a fi analizat și transmis știința războiului duhovnicesc; el este cel care a dat o formă aproape definitivă pentru Orient învățaturii celor opt păcate capitale, distincției celor trei faze ale vieții duhovnicești: practica, contemplarea naturală, theologia (praktikē, théoria physikē, théologia), învățaturii despre nepătimire (apatheia). Cenzurate și atribuite unor nume de împrumut (mai ales Sfântului Nil), scrierile origenistului Evagrie vor exercita o influență nemăsurată asupra întregului orient monastic, fără a excepta pe autorii care îl vor acoperi cu anatemele lor.

La originea doctrinei spirituale ortodoxe, așa cum a fost formulată de-a lungul secolelor de către părinții duhovnicești ai Sinaiului și ai Muntelui Athos, precum sfântul Isaac Sirul, vom găsi, pe de o parte, acest aport evagrian, decantat de elementele sale heterodoxe și, pe de altă parte, tainicele și admirabilele omilii atribuite Sfântului Macarie cel Mare. Acestea completează doctrina lui Evagrie prin învățătura lor asupra rolului inimii, asupra sensibilității duhovnicești, asupra pedagogiei divine și asupra experienței harului Duhului Sfânt. Un alt părinte duhovnicesc al cărui nume este legat de pustia Schetiei este avva Isaia (1 488). Mai întâi călugăr la Schetia, va întemeia mai pe urmă o mănăstire în apropiere de Gaza. Ne-au rămas de la el douăzeci și nouă Cuvântări, care prezintă anumite convergențe

cu Omiliile macariene. Opera sa este, împreună cu Apophtegmata Patrum, una dintre operele care au contribuit cel mai mult la răspândirea învățaturii ascetice tradiționale a Părinților Egiptului.

Semi-anahoretismul de tip schetiot era răspândit și în alte regiuni ale Egiptului Inferior, mai ales în Fayum (mănăstirile din Nek-lone și din Takinasch), unde, înainte de cucerirea arabă, avva Samuel va întemeia mănăstirea Kalamon. La distanță de nouă mile de Alexandria, Ennaton-ul, așa cum o indică numele său, era un centru monastic important cuprinzând un întreg ansamblu de mănăstiri și de chilii ale eremiților retrași. În secolele VI și VII, acesta va fi în Egipt principală vatră a monahismului.

Cu totul diferită era uriașa aglomerație monastică grupată în jurul bisericii Sfântului Mina, biserica națională a Egiptului creștin. Avem aici exemplul a numeroși călugări în slujba unui locaș sfânt foarte frecventat și, după toate probabilitățile, însărcinat cu îngrijirea bolnavilor și a străinilor care veneau în număr foarte mare să ceară ajutorul Sfântului Mina.

Duhul pustiei

Dacă îl vom compara cu monahismul urban, trăsătura cea mai caracteristică a monahismului egiptean este, fără îndoială, depărtarea de regiunile locuite de către mireni. Un prim motiv al acestei «anahoreze» este dorința de a împuțina ocaziile de a păcătui. Anumite apoftegme o spun limpede:

Spunea bătrânul: pe când eram tânăr aveam un părinte căruia îi plăcea să meargă în cele mai îndepărtate pustii și să locuiască acolo în isihasm. Și într-o zi i-am spus: «De ce, Părinte, fugi mereu în pustie? Îmi spune gândul că cine rămâne să trăiască aproape de lume, văzându-o și disprețuindu-o, are mai mare plată ca cel ce nu o vede.» Iar bătrânul mi-a răspuns: «Crede-mă, copilul meu, atâta vreme cât omul nu a ajuns ca un inger, nu are nici un folos din lume. Eu sunt încă fiul lui Adam care, ca și tatăl meu, când văd fructul păcatului, imediat îl doresc, îl iau, îl mănânc și mor. De aceea părinții noștri au fugit în pustie unde, negăsind acele lucruri care trezesc patimile,

le omorau mult mai ușor».

Totuși, motivul principal al retragerii călugărului în singurătate este același cu cel care însuflețea deja practica celibatului la asceți și fecioare. Ca și renunțarea la căsătorie, anahoreza și depărtarea de tumultul tulburărilor lumii îi permitea călugărului să se dedice «amintirii de Dumnezeu» și rugăciunii continue, atât cât este posibil în lumea aceasta, și să tindă către idealul «vieții îngerești».

Izvor nestricat de sfințenie, Domnul Nostu nu avea nevoie să se stabilească într-o puritate exterioară perfectă fugind de oameni și de singurătate. Se retrage, totuși, singur în munte pentru a se ruga (Matei 14, 23) pentru a ne învăța că dacă voim noi înșine să ne rugăm lui Dumnezeu din inimă curată și feciorelnică, trebuie, precum El Însuși a făcut, să ne depărtăm de agitația dezordonată a lumii. Vom putea, astfel, în acest trup muritor, să ajungem la fericita stare promisă sfinților în lumea ce va să fie și Dumnezeu va fi tot în toate.

Singurătatea înlesnește unirea permanentă cu Dumnezeu. Dar aceasta se realizează prin aducerea luptei duhovnicești pe terenul cel adevărat al «gândurilor», adică al ispitirilor, al mișcărilor interioare, al sugestiilor și inspirațiilor bune sau rele care se ridică fără încetare în inima noastră. Singurătatea îl face pe monah atent la această lume lăuntrică și îi va da posibilitatea să ducă o «luptă nevăzută» care îi va cere un efort constant și prin care va participa la lupta biruitoare a lui Hristos.

Să știți fraților, scria avva Ammona, că, de la cădere, sufletul nu poate cunoaște desăvârșit pe Dumnezeu așa cum trebuie, dacă nu se depărtează de oameni și de orice răspândire.

Doar așa el va vedea atacul celor care luptă împotriva lui și, dacă biruiește împotriva atacului care vine astfel, Duhul lui Dumnezeu va locui într-însul și toată întristarea se va preschimba în bucurie mare.

Această atenție interioară (numită și «trezvie», «paza inimii», «cumpătare duhovnicească») este cheia oricărei metode duhovnicești a Părinților pustiei, care îmbracă astfel un caracter eminamente personalist. Pentru ei, obiectivul formării duhovnicești nu este obținerea conformării călugărului la o regulă comună și adoptarea unui anumit număr de comportamente definite; ei vor să-l determine pe ucenic să fie el însuși, datorită unei complete goliri de sine, în așa fel încât Duhul Sfânt care locuiește în el să poată deveni principiul tuturor acțiunilor sale. Iar aceasta nu se poate obține doar printr-o sinceritate obiectivă a acțiunilor, ci și printr-o curățire desăvârșită a motivelor acțiunilor sale și un discernământ avertizat al mișcărilor și inspirațiilor interioare. Sugestiilor rele, de îndată demascate, călugărul trebuie să le opună «aducerea aminte de Dumnezeu», care este o atenție către prezența intimă a Domnului, susținută printr-o chemare scurtă și deasă.

Creștinilor moderni obișnuiți să gândească în termeni de instituții, de formule bine definite o dată pentru totdeauna, le este greu să evite contradicțiile în înțelegerea monahismului de început și chiar în înțelegerea monahismului ortodox actual, care rămâne profund omogen, având drept criteriu esențial deosebirea duhurilor. În ochii săi, ceea ce legitimează sau nu o astfel de inițiativă, o astfel de «practică», un astfel de fel de viață adoptat de către un monah, nu este conformarea sa la o normă teoretică stabilită o dată pentru totdeauna, ci natura – bună sau rea – a duhului care i-a determinat acțiunile. De aici vine marea diversitate a realizărilor duhovnicești pe care o constatăm în interiorul acestui monahism, care însă nu-l vor face să-și piardă unitatea.

În această concepție, rolul părintelui duhovnicesc, al Avvei, capătă în mod evident o mare importanță. Avva nu este superiorul (starețul) în sensul direct al cuvântului. Este, înainte de toate, un om care a dobândit pacea, eliberat

de patimile sale și care, prin lumina pe care o răspândește, le dă celorlalți ceva din Duhul pe care îl poartă în sine. Raporturile dintre ucenici și starețul lor se reduc la aceasta: să-i destăinuie «gândurile» lor cu o sinceritate absolută, pentru a fi formați de către el spre deosebirea duhurilor; să-i urmeze sfaturile cu toată supunerea; să-i urmeze exemplul; să aibă credință în rugăciunea sa; să-i aducă serviciile de care el ar putea avea nevoie. În pustie, paternitatea duhovnicească îmbracă câteodată un fel de caracter colegial: se întâmplă destul de des să vezi un călugăr mergând să consulte mai mulți bătrâni care se păzesc, dacă sunt cu adevărat duhovnicești, să se contrazică reciproc. Toți nu sunt decât organe ale aceluiași Duh; un avvă nu poate avea idei «ale sale» și învățătura «sa». El este o verigă dintr-o tradiție care a fost asimilată într-un mod foarte personal.

Apoftegmele sunt pline de dovezi care arată cu câtă discreție, cât simț al măsurii și cu câtă rezervă părinții duhovnicești răspund celor care vin să-i cerceteze. Ei se îngrijesc, mai înainte de orice, să respecte integritatea duhovnicească a ucenicilor lor, să-i ajute să devină ei înșiși. Așteaptă câteodată foarte mult timp pentru ca o situație să se maturizeze înainte de a spune cuvântul eliberator. Celor care vin să-i cerceteze având încredere în sine, ei nu le vor da decât un răspuns proporțional cu ceea ce va putea duce cel care a întrebat, care, însă, nu îl va odihni. Așa cum bine s-a spus, părinții duhovnicești ai pustiei, departe de a dori să-și îndoctrineze ucenicii și să le insufle idei și teorii, vizau mai ales să-i elibereze de propriile idei și teorii pe care le puteau avea pentru a-i face capabili să audă vocea lui Dumnezeu în liniștea pustiei.

Dar, pe cât sunt de atenți părinții la a nu se impune, a nu exercita un rol imperativ (de comandă) în ceea ce-i privește pe ucenicii lor, pe atât aceștia trebuie să fie dispuși să li se supună, să nu caute niciodată să-și facă voia, într-un fel sau altul, ci să se lase învățați și conduși de către un altul. Sfântul Casian ne spune: Părinții prețuiesc ascultarea nu doar mai mult decât rucodelia, lectura sau tăcerea și liniștirea în chilie ci și decât toate virtuțile, într-o așa măsură încât consideră că totul trebuie să-i urmeze, fiind

bucuroși mai bine să rabde orice pagubă decât să pară că au încălcat-o cumva.

De altfel, ascultarea nu este doar pentru călugăr o modalitate de a se lăsa format de către un părinte mai luminat: ea traduce, înainte de orice, o atitudine de lepădare de sine hotărâtă, de smerenie și de respect față de persoana celui-lalt. De aceea, în acest mediu semi-anahoretic, călugărul o va exersa chiar și față de cei care nu dețin nici o autoritate asupra sa: el va trebui să fie mereu gata să renunțe la părerile și preferințele sale în favoarea fratelui său. Această spiritualitate personalistă, care învață pe om să nu-și mai vadă sinele ca centrul în jurul căruia gravitează toate, a dezvoltat în mod remarcabil la acești călugări, sensul celui-lalt și sensul comuniunii persoanelor. Într-o apoftegma atribuită Sfântului Macarie, întemeietorul Schetiei, întâlnim una dintre cele mai extraordinare descrieri ale iadului, fiind antiteza exactă a unei formule bine cunoscute a lui Sartre. Pentru Sfântul Macarie, sau cel puțin pentru răposatul care i se arată, iadul înseamnă să nu poți vedea fața aproapelui, iar cea mai mare mângâiere pe care ar putea-o primi un condamnat la iad este să vadă puțin fața celui-lalt.

Să iubim iubirea de săraci... Să iubim să fim în pace cu toți oamenii, cu cei mari și cu cei mici... Să iubim pe toți oamenii ca pe frații noștri, spune avva Isaia. Iar din Asceticonul său, ca și în Apoftegme, transpare peste tot grija pentru o milostivire smerită, activă, uimitor de delicată în manifestările sale, care se îngrijește până la extrem să nu întristeze aproapele și să-i respecte libertatea.

Plin de bunăvoință și de respect pentru ceilalți, viitorul ascet este auster în ceea ce-l privește, după a sa măsură. În fața importanței acordate postului și ascezei de către vechiul monahism, omul modern este tentat să atribuie Părinților un dualism puțin creștin, unde vede bucurios o contaminare platoniciană sau maniheistă. Fără îndoială, gândirea Părinților comportă un anumit dualism, care se exprimă câteodată prin intermediul expresiilor platoniciene. Dar, în substratul său, acest dualism este de origine biblică și curat creștină: nu opune materia duhului ci lumea prezentă, ne-biruitoare, supusă

«păcatului» o opune lumii care va să fie și care va fi cea a învierii și a transfigurării trupurilor și a sufletelor. De asemenea, scopul ascezei lor nu este de a separa atât cât este posibil trupul de suflet, ci de a transfigura trupul atât cât este posibil în această lume, pentru a-l face să participe la îndumnezeirea sufletului.

Prin asceză, spunea Sfântul Antonie, tot trupul este preschimbat și este adus sub puterea Sfântului Duh și cred că el este acordat, deja, la acest trup înduhovnicit, pe care îl va primi odată cu învierea dreptilor.

Scopul pe care îl urmăreau acești călugări era de a-și asigura unirea întregului lor sine, trup și suflet, în lumina lui Dumnezeu. «Curăția inimii» sau, într-un limbaj mai filozofic, apathéia, căreia îi era subordonat efortul lor ascetic nu consta în a anula sensibilitatea sau a asigura asupra-și o autoritate despotică a voinței ca la stoici ci, din contră, în îmblânzirea lui, așa cum fiarele sălbatice ale pustiei deveneau pentru bătrânii asceți ajutoare puternice și docile. Tot astfel, patimile, îndreptate înăuntru, își aduceau toată energia în slujba dragostei de Dumnezeu, cu ușurință și spontaneitate.

Geografia Patericului

Arhimandrit Nichifor Horia

Nilul traversează Egiptul pe o lungime de peste 1500 de kilometri, apoi se ramifică la Cairo (vechiul Heliopolis) în două brațe principale care se varsă în Marea Mediterană, formând Delta Nilului. După cum se știe, întreaga Vale a Nilului era deosebit de fertilă datorită revărsărilor periodice ale fluviului și sistemului de irigații pus la punct cu mii de ani înainte de Hristos. De altfel, fără Nil, Egiptul nu ar fi putut să existe, pentru că restul țării este deșert și relief stâncos.

Din punct de vedere strict geografic, monahismul egiptean a fost și el un „dar al Nilului”. În mai puțin de o sută de ani, până la sfârșitul secolului al IV-lea, monahismul urcase pe Valea Nilului aproape 2000 de kilometri. Cele mai îndepărtate scaune episcopale, de la Thmuis și Toou, se situau la hotarele anticului regat etiopian.

Valea Nilului a fost o adevărată „bază de plecare” pentru anahoreții care, de aici, s-au adâncit în pustia egipteană, de unde reveneau periodic la așezările de pe Nil pentru a se aproviziona cu alimente ori cu lucruri de strictă necesitate.

La sfârșitul secolului al IV-lea, în „geografia” monahismului egiptean se disting trei zone principale: în primul rând, zona bazinului egiptean al Nilului, apoi zona deșertului Wadi-Natrum și o a treia zonă, Qolzum – viz. pantele muntoase din deșertul Arabiei sau deșertul de Est, de-a lungul coastelor Mării Roșii.

1. Nitria

La aproape 60 de kilometri sud de Alexandria și la o distanță de 50 de kilometri de Nil se întinde Wadi-Natrum, Valea Nitriei sau cum o întâlnim cel mai adesea în literatura ascetică, Nitria. La sud, cale de o zi de mers, se învecinează cu Pustia sketică, iar la răsărit cu marele deșert al Libiei. Valea Nitriei, asemănătoare albiei secate a unui lac montan îngust, șerpuiește pe o lungime de peste 30 de kilometri având o

lărgime de 6-7 kilometri, fundul văii situându-se sub nivelul mării. Pe toată lungimea sa este flancată de două șiruri muntoase (care includ munții Nitriei și ai Fermei, întâlniți frecvent în Pateric), care delimitează între ele un platou cu o lărgime de 5-7 kilometri. Din acești munți se extrag, până astăzi, cantități importante de salpetru nitric (săruri și carbonați de natriu), pe care vechii egipteni îl foloseau la mumificarea morților. De la aceste săruri de natriu provine și numele deșertului. Pe timpul Sfântului Macarie Egipteanul, negustorii egipteni organizau adevărate expediții în Munții Nitriei, de unde aduceau cantități uriașe de săruri de sodiu pentru a le comercializa în întregul Egipt.

În unele zone mai puțin aride ale Văii Nitriei se recolta papirus, folosit de Părinții pustiei în special la împletitul rogojinilor și al coșurilor.

O curiozitate de ordin mineralogic, specifică

Comunitățile creștine din Egipt, sec. II-X

Văii Nitriei, este piatra-vulturului, o piatră de culoare neagră, cu miez de argilă, care, pulverizată și infuzată în apă, ajuta la calmarea durerilor de stomac.

La sfârșitul secolului al IV-lea, de-a lungul Văii Nitriei se puteau număra până la o sută de mănăstiri. Începutul și dezvoltarea monahismului în Nitria, consemna istoricul bisericesc Socrate Scolasticul, „*se datorează unui om sfânt, pe nume Ammon*”. Ca și Sfântul Antonie cel Mare ori Sfântul Pavel Tebeul, Ammon se trăgea și el din părinți bogați, care au murit pe când el avea douăzeci de ani. Trecând la această vârstă sub tutela unchiului său, este silit să se căsătorească, împotriva voinței lui. În noaptea nunții, Ammon își convinge soția să aleagă fecioria pentru Domnul și să trăiască împreună în înfrânare desăvârșită, „ca frate și soră”, sub același acoperiș. Paladie, în Istoria Lausiacă, scrie că Ammon a trăit în curăție alături de femeia sa vreme de optsprezece ani, ocupându-se de grădină și de îngrijirea arborelui de balsam (arbore african, care se cultiva asemănător viței-de-vie, fiind lucrat și udat cu multă osteneală). După optsprezece ani de castă conviețuire, Ammon este îndemnat de soție să se retragă în pustie. El se va așeza într-o peșteră unde va duce un regim aspru de muncă și rugăciune, hrănindu-se cu pâine și apă. Retragera lui a avut loc în anul 331, în vecinătatea satului actual El-Barnugi, unde și-a construit o chilie. Felul viețuirii sale a atras un mare număr de ucenici, încât „*în puțin timp munții Nitriei și Skitis fură cu totul locuiți*”. Ammon a trebuit să organizeze un adevărat „orășel al anahoreților”, o uriașă chinovie, indicând el însuși locul pentru zidirea chiliilor, a bisericii (în centru) și a unei fântâni.

Viața în Nitria a fost descrisă de Fericitul Ieronim în câteva dintre scrisorile sale către Sfânta Eustochia, în care numește acest orășel monastic Oppidum Domini. Monahii locuiau în 50 de corpuri de chilii. Biserica, reconstruită în repetate rânduri pentru a o face mai încăpătoare, avea opt preoți slujitori. Ammon, scrie Fericitul Ieronim, a dat ucenicilor săi „*o organizare militară*”, o disciplină riguroasă care ordona viața întregii obști. Prima datorie

a călugărului care se angaja în această viețuire, continuă Ieronim, era de a asculta pe cei bătrâni și de a le urma sfaturile și viețuirea. Existau apoi reguli generale de viețuire, de hrană și un program al slujbelor. Hrana zilnică era, de obicei, compusă din pâine, legume, ierburi, sare, apă, câteva fructe, iar bătrânilor li se dădea și vin. Se mânca o dată pe zi, dar celor neputincioși li se îngăduia și masa de seară.

Pâinea era hrana principală a Părinților, ca de altfel în întregul Egipt. Era vorba de pâinițe mici, rotunde, care se mai fabrică și astăzi în Egiptul de Sus și în mănăstirile copte. Aceste pâini puteau fi uscate și, astfel, păstrate un timp mai îndelungat. Înainte de a fi consumate, ele erau înmuiate în apă, unii părinți adăugând și sare. O astfel de pâiniță măsoara 12 cm diametru și cântărea în jur de 150 g.

În călătoriile sale în Egipt, căutând în mod deosebit să înțeleagă experiența Marilor Bătrâni, Sfântul Ioan Casian, atent nu numai la profunzimea cuvântului lor, ci și la organizarea în cele mai mici amănunte ale traiului, constata că rația obișnuită a părinților era de două pâinițe pe zi (în timp ce un țăran egiptean mânca în medie zece pâini pe zi).

Munca în comunitate era diferită, pe măsura puterii fiecăruia. O parte lucra în grădină pentru hrana de fiecare zi. Alții lucrau pentru nevoile obștii: îmbrăcăminte, sandale, diferite obiecte de strictă necesitate. Cei bolnavi sau neputincioși erau îngrijiți în infirmerie. Călugării învățați copiau manuscrise.

Prin regulile pe care le-a impus în Nitria, arată Gobry, „*trebuie văzut în Sfântul Ammon un precursor al monahismului cenobitic. Ceea ce a făcut ca renumele său să fie mai mic decât al Sfântului*

Ruine de chilii din locul numit Kellia

Pahomie a fost doar faptul că regula sa de viață nu s-a transmis posterității”.

2. Kellia

Pustiul Kellia sau Chiliile, cum i se mai spune, îl aflăm la numai optsprezece km de Nitria. Se pare că locul a fost ales la sfatul pe care Antonie cel Mare l-a dat Avvei Ammon de a înființa aici noi chilii pentru cei ce căutau o mai mare singurătate, dat fiind că în doar câțiva ani, pustia Nitriei ajunsese deja suprapopulată. La Chilii erau, la început, cel mult șase sute de viețuitori, spre deosebire de Nitria, unde Paladie menționează că, spre anul 391, se nevoiau peste cinci mii.

Antoine Guillaumont, studiind ruinele chiliilor de aici, înțelege austeritatea celor care le locuiau, pentru că, prin dimensiunile lor, se aseamănă cu niște adevărate „celule de închisoare”. Fiecare chilie era înconjurată de o mică grădină de zarzavaturi, închisă cu un perete de cărămidă în așa fel încât să nu se poată privi înăuntru sau în afară. Cărămizile erau construite din nisip și argilă. Chiliile erau de obicei împărțite în două, izolându-se astfel colțul de rugăciune, evidențiat printr-o nișă unde se afla o icoană sau o cruce. Uneori mai exista o încăpăre: camera ucenicului.

„Mobilierul”, invariabil, era alcătuit dintr-o rogojină ce servea de masă și un mănunchi de stuf ce era folosit ziua ca scaun, iar noaptea drept pernă. Călugării dormeau de obicei direct pe pământul gol sau rezemați de perete.

Dacă, pentru început, Kellia a fost înființată de Avva Ammon ca „metoc” al Nitriei, în timp ea a trecut sub influența Părinților din Pustia sketică, fiind situată, din punct de vedere geografic, între cele două. Retras de la Sketis la Chilii, Sfântul Macarie Alexandrinul va rămâne aici preot și povățuitor vreme de cincisprezece ani.

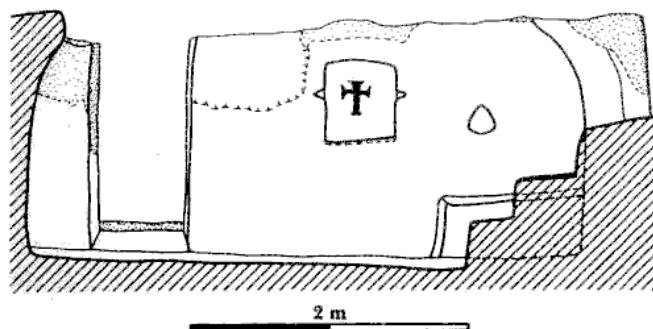
Evagrie Ponticul, cunoscut ascet și scriitor fecund, a găsit în Kellia limanul căutărilor sale. Născut în anul 345 în localitatea pontică Ibora (în Turcia zilelor noastre), Evagrie ajunge în pustia Egiptului în anul 383, viețuind mai întâi, vreme de doi ani în deșertul Nitriei, iar apoi,

până la moartea sa, în 399, la Kellia, ca ucenic al Sfântului Macarie Alexandrinul.

Fin cunoscător al culturii filosofice și teologice a timpului său, grec cultivat, Evagrie se face ascultător și următor Sfântului Macarie Alexandrinul. Paladie relatează că Evagrie a primit de la început de la povățuitorul său, Sfântul Macarie Alexandrinul, o regulă strictă de viață, inclusiv în privința hranei și a băuturii. Cei opt ani de zile pe care i-a petrecut în regimul sever ce îi fusese indicat i-au șubrezit sănătatea trupului, încât a fost nevoit să reducă asprimea ascezei.

Prețuirea și urmarea Avvei Macarie a fost deplină. Evagrie se referă de multe ori la exemplul și învățătura „Sfântului Părinte Macarie”. Aceste referințe privesc îndeosebi asceza impresionantă a Sfântului Bătrân, lupta cu gândurile, lupta împotriva demonilor... Despre legătura de ascultare dintre Evagrie și Sfântul Macarie Alexandrinul vorbește și Rufin, prieten apropiat al lui Evagrie.

Nu e un caz izolat în pustiu „roditor” al Kelliei ca un erudit, un cunoscător temeinic al culturii timpului, să urmeze nevoițele și povățuirile

Chilie egipteană de pamant nears, secolul IV – plan

Părinților pustiei, adeseori țărani simpli, fără cultură elinească. Tot în Kellia, o strânsă legătură duhovnicească de tip Avva-ucenic era între Avva Pamvo, neștiutor de carte, și Ammon, ce impresiona printr-o vastă cultură teologică.

Ca toți anahoreții din Kellia, și acești iluștri ucenici petreceau în izolarea chiliei dedicându-se rugăciunii, contemplației și lucrului de mână. Sâmbăta și duminica, împreună, Bătrânii

și ucenici, se adunau la rugăciunea comună și la liturghia urmată de agapă și de cuvânt duhovnicesc.

3. Pustia sketică

La sud de Nitria și de Kellia se întindea Pustia sketică. Localizarea precisă a acesteia este controversată încă. Oricum ar fi însă, Sketis era un ținut puțin cunoscut, un deșert sinistru bântuit de fiare sălbatice și de tâlhari. Numele „Schit” este menționat pentru prima oară în versiunea coptă a Vieții Sfântului Macarie Egipteanul. Etimologia și sensul exact al acestui nume copt sunt încă nelămurite. În codicele grecești el apare transcris Σχυτις sau Σχυθις (Schithis), iar în cele latine, Scaetis. Nu se știe exact ce însemna în limba coptă, dar s-a păstrat până astăzi informația potrivit căreia monahii din Sketis înțelegeau prin acest nume „leagănul inimii” sau „scăparea inimii”. Este semnificativ faptul că în limba arabă schut înseamnă „liniștire deplină”. Oricum, numele de Schit nu are nici o legătură cu „schit”, în sensul în care înțelegem astăzi în limba română.

Întemeietorul vieții monahale în Sketis a fost Sfântul Macarie Egipteanul, sau Macarie cel Mare, cum a fost supranumit. El a venit aici în jurul anului 330, pe când avea treizeci de ani, rămânând în Sketis șaiszeci de ani, până la moartea sa. La vârsta de patruzeci de ani a primit hirotonia întru preot, fiind tuturor pildă de bărbăție duhovnicească și vistier al darurilor dumnezeiești. „Vas al alegerii” – după cum îl numea Evagrie –, Sfântul Macarie Egipteanul primise putere asupra duhurilor și darul vindecărilor. Într-atât a înaintat în ostenele ascetilor, dobândind curăția și nevinovăția asemenea pruncilor, încât era numit „copilul bătrân”.

Printre primii Părinți stabiliți aici se numără Avva Ammoi, părintele duhovnicesc al lui Ioan Colov; Avva Isidor preotul, Avva Pafnutie – care l-a primit pe Sfântul Ioan Cassian atunci când acesta a vizitat Schitul –, Avva Arsenie cel Mare, Avva Pimen și alții. Schitul nu va întârzia să devină un centru înfloritor al vieții anahoretice unde vor locui Părinții cei mai renumiți.

La fel ca Evagrie și Ammonios – cărturarii viețuitori în Kellia –, Avva Arsenie cel Mare, venit în Sketis în anul 394, a început a deprinde o altă învățătură decât cea din palatele împărătești, învățătura pe care Duhul Sfânt o dăruiește celor ce se curățesc întru smerenia inimii. Apropiat al împăratului Teodosie și învățătorul copiilor lui, Arcadie și Honorie, fin cunoscător al retoricii și al limbilor greacă și latină, acesta a intrat sub călăuzirea Avvei Ioan Colov, făcându-se următor nevoițelor Părinților spre dobândirea nepătimirii.

Un frate, știindu-i erudiția dobândită în lume, se minunează de smerenia lui Arsenie, care nu se sfiește să întrebe pe un simplu țăran despre lupta cu gândurile.

„Pentru ce, părinte”, întreabă fratele, „fîind atît de iscusit în Scriptură, știind bine limba grecească și latinească, întrebi pe un om simplu pentru îndreptarea gândurilor tale?”

Răspunsul Avvei avea să descopere greutatea „învățăturii” tainelor duhovnicești, nespus mai mare decât aceea de a deprinde învățăturile lumii acesteia: „Învățătura cea grecească și latinească o știu”, îi răspunde Cuviosul, „dar alfabetul pe care acest om simplu îl știe, încă nu am putut să-l învăț”.

La începuturi, în Sketis nu exista decât o singură biserică unde călugării se adunau în ziua de duminică, în timpul săptămânii Părinții locuind în chilii îndepărtate, fie singuri, fie cu unul sau mai mulți ucenici. Ca și în Ni-

Ruine de la Abu Mena, locul de martiriu al Sfântului Mina

tria, ocupațiile erau diversificate în funcție de nevoile monahilor.

Mai mult decât celelalte ținuturi, Sketis era mereu amenințat de primejdia jefuitorilor barbari, care nu o dată l-au prădat, omorându-i pe părinți. Într-una din aceste incursiuni barbare a fost omorât și Avva Moise Etiopianul, cel care era „prevestit între Părinții din Sketis”. Fost tâlhar, pildă de pocăință și smerenie și de iubire pentru frați, Avva Moise a fost hirotonit preot și a proorocit prădarea Sketisului de către barbari. Plângând pentru pustiirea Sketisului, Avva Arsenie cel Mare a grăit: „Lumea a pierdut Roma, iar monahii au pierdut Sketis”.

4. Alte ținuturi locuite de monahi

„Geografia” monahismului egiptean mai cu-

prinde și alte repere, nu mai puțin importante decât cele enumerate până acum: Delta Nilului, împrejurimile Alexandriei, Kanope, Marmarica și Mareot, Qolzum etc. Muntele Qolzum (Muntele Sfântului Antonie) se întindea la est de Nil, de-a lungul coastelor Mării Roșii. Aici s-au descoperit ruinele unei foarte vechi mănăstiri, a cărei fondare este atribuită Sfântului Antonie.

Spre sud, la o zi de mers, se afla Muntele Sfântului Pavel Tebeul, căruia i se atribuie înființarea unei mănăstiri în acest loc. Tot în această regiune muntoasă de la est de Nil se afla și Muntele Porfirită care, în timp, a adăpostit diferiți pustnici. Nici unul dintre acești munți nu depășesc 2000 de metri înălțime.

Convorbire cu un monah ce trăiește în pustie

1. În mintea noastră, Sfântul Munte este un loc liniștit unde omul se poate regăsi pe sine însuși, poate găsi liniște și se simte mai aproape de Dumnezeu. Este, oare, așa de simplu precum își închipuie oamenii „simpli”?

Dintru început trebuie precizat că oamenii nu sunt deloc simpli. Ei sunt ființe „complexe”, create de Dumnezeu, iar acest lucru are o importanță foarte mare. Dumnezeu ne-a creat ființe raționale, însă noi am divizat unitatea minții noastre în mii de bucăți. Ceea ce încearcă majoritatea monahilor, „locuitorii” Sfântului Munte, este reunificarea (reunirea) gândurilor, sau, altfel spus, îndumnezeirea, trezvia, iluminarea, sau cum vrea fiecare să o numească. Este un drum anevoios, care de multe ori îl istovește pe monahul care a apucat pe această cale. De aceea, de multe ori veți vedea și greșeli și patimi omenești. Există, însă, pocăința, astfel că viața noastră se aseamănă cu fierul înroșit în foc pe care fierarul îl bate cu ciocanul ca să facă din el ceea ce își dorește. La fel, și omul este încercat precum fierul în foc, întâmpină multe greutăți în viață, până când interiorul lui se modelează și începe să ia forma care trebuie. Fără liniște, omul cel interior nu iese la iveală, la fel cum în apa tulbure nu-ți poți vedea chipul. Trebuie să

aștepți ca apa să se liniștească și apoi îți poți vedea chipul.

2. Descrieți-ne, vă rugăm, Sfântul Munte, din câte părți este alcătuit, ce oameni locuiesc aici, ce categorii de monahi viețuiesc – fiindcă, mai ales femeile – care, știm bine că nu au acces aici – se întreabă cum este acest loc, această altă „societate”, diferită de cea în care trăiesc oamenii în lume. Vorbiți-ne ca și cum ați fi ghid, astfel ca oamenii, care nu au ajuns acolo niciodată, să o poată face, acum prin intermediul nostru, măcar cu închipuirea.

Sfântul Munte a cunoscut viața ascetică în urmă cu aproximativ 1400 de ani, începând cu Sfântul Petru Athonitul, iar de 1000 de ani există viețuirea de obște, din timpul Sfântului Athanasie. După mai multe reorganizări, în zilele noastre există trei tipuri de viețuire:

- Viețuirea de obște sau chinovială (de mănăstire), caracteristică celor 20 de mănăstiri, atâtea câte există astăzi în Sfântul Munte, unde viețuiesc împreună de la 20 până la 120 de monahi, sub îndrumarea duhovnicească a unui egumen sau stareț.

- Viețuirea în schituri, așa cum există, de exemplu, la Sfânta Ana, unde, în mod normal, viețuiesc împreună în jur de 4 monahi, sub

îndrumarea duhovnicească a unui „Gheronda”, sau „bătrân”, la „colibe”. Caracteristic pentru schit este biserica mare, numită „kyriakós” sau „biserica centrală”, acolo unde, în fiecare duminică ori la sărbătorile mari se strâng toți părinții care viețuiesc în schitul respectiv, adică viețuitorii de la toate „colibele” sau chiliile. Responsabil pentru fiecare schit este „dike-ul”, care are această slujire timp de un an, apoi este schimbat cu altcineva.

■ Viețuirea sihăstrească sau ascetică. Aici locuiesc, din nou, câte 3 monahi la o chilie, colibă sau „colibă fără apă”, denumită așa fiindcă nu are acces la nici o sursă de apă. Aceste colibe sunt din ce în ce mai puține. Și în cazul acesta, cel care este îndrumătorul spiritual într-o chilie, sau colibă, este Gheronda (bătrânul). Diferența între viața din „sihăstrie” și cea din schit este că în pustie nu există biserică mare (kyriakós), și fiecare chilie își rânduește în mod autonom rânduiala liturgică. Toate schiturile, dar și toate chiliile, sunt, în mod firesc, sub ascultarea uneia dintre cele 20 de mănăstiri din Sfântul Munte.

Toți monahii, fără excepție, au una sau mai multe slujiri, sau una sau mai multe „lucrări de mână”. Slujirile sunt acele activități care au legătură cu buna funcționare a mănăstirii, a chiliei sau a Bisericii, sau a celorlalte domenii de activitate mănăstirești, pe când lucrul de mână este munca sau activitatea pe care o face monahul în vederea obținerii unui produs pe care îl poate vinde, pentru a se întreține. Exemple de slujiri sunt cele specific bisericești, iar altele ar fi cea de brutar, bucătar, îngrijitor al animalelor de povară (în special catări, folosiți în trecut pentru transport și căratul alimentelor, dar și astăzi, acolo unde nu există drumuri pentru mașini), pescar, croitor ș. a. Ca lucru de mână, putem enumera pictura, sculptura în lemn, diferite meșteșuguri, cum ar fi sculptura de diferite peceti folosite la prescuri, producerea de tămâie pentru cult, împletirea de metanii și multe altele. Așa cum spune și Patericul, *„lucrează cu trupul ca să te întreții, iar cu sufletul ca să te mântuiești”*.

3. Care este diferența dintre pustnici sau

sihaștri și monahii din chinovie, și de ce primii sunt considerați cei mai aspri?

Răspunsul se găsește chiar în întrebarea formulată de dumneavoastră. Pustnicii sunt considerați a fi monahi mai exigenți fiindcă au ales să viețuiască în locuri care, prin natura lor, nu sunt foarte primitoare. De exemplu, în mănăstirile de obște există generator de curent și sisteme solare de încălzire a apei, pe când la Karoúlia, de exemplu, care este locul de viețuire cel mai dificil din Sfântul Munte, monahii sunt nevoiți să ducă în spate, de la distanțe foarte mari, tot ceea ce le este necesar pentru a supraviețui acolo. Acest lucru nu înseamnă, neapărat că ei sunt „mai sfinți” decât ceilalți. Dumnezeu cercetează nu doar purtarea și nevoința noastră, dar și cele ascunse ale inimii noastre. Și un simplu viețuitor din lume poate să ajungă la o măsură duhovnicească mai înaltă decât un monah. În acest sens avem foarte multe exemple. Diferența este că, prin modul său de viețuire, pustnicul nu se mai expune ispitelor pe care le are, să spunem, cineva care trăiește în lume. El alege, cumva, să se „sustragă” ispitelor comune, și avansează, astfel, la un alt nivel, mult mai dificil, acela al păzirii și curățirii minții.

4. De ce unii monahi sunt mai „severi”, mai exigenți, în vreme ce alții sunt mai îngăduitori, să spunem așa? Există diferențe care derivă din modul lor de viețuire, care ar fi acestea și dacă ele se pot clasifica, cumva, și, în ce mod?

Nici un om nu seamănă cu altul, încât pot spune că fiecare monah are propriul mod de viețuire. Fiecare monah este o persoană și se manifestă diferit. Fiecare duce propria luptă duhovnicească așa cum crede mai bine, în funcție de ceea ce a citit ori a auzit de la părinții îmbunătățiți, urmând sfaturile unuia sau a mai multora dintre cei în care are încredere. Oamenii au caractere diferite, daruri diferite de la Dumnezeu, și, desigur, că și problemele lor sunt diferite. Consider că nevoința mai aspră are de-a face și cu rezistența fizică a fiecăruia,

cu credința, și, în general, cu modul în care fiecărui Îl iubește pe Mântuitorul Iisus Hristos.

5. Care sunt condițiile sau normele pentru cineva care vrea să ducă viața de sihăstrie? Ce are de ales? Și ce urmări poate avea alegerea aceasta a lui?

Nu există condiții pentru cineva care vrea să viețuiască departe de lume, care vrea să devină pustnic. Este nevoie doar de dorință și de voință. Doar pentru cine vrea să devină preot există condiții în acest sens, nu și pentru cel care vrea să fie pustnic. Monahul este omul care se pocăiește pentru alegerile sale greșite și care se hotărăște să îndrepte ceea ce a greșit în viața sa și să înainteze duhovnicește astfel încât să ajungă la îndumnezeirea cea după har. În primul rând, cel care vine la mănăstire cu gândul de a deveni monah trece mai întâi prin stadiul de novice (în greacă, δόκιμος=cel care este încercat) timp de un an. Se poate ca această perioadă să dureze și mai mult, 2 sau chiar 3 ani. După această perioadă este tuns rasofoar, adică monah. După alți 3 ani (cel puțin), rasofoarul este „hirotonit” schimonah.

6. Prin ce se diferențiază „mănăstirea” de „chilie” și ce alte astfel de diferențieri mai există pe care ar trebui să le cunoască cineva care vrea să devină monah?

M-am referit la aceste lucruri un pic mai devreme. Așadar, oricine vrea să devină monah, poate să încerce pentru o perioadă – oriunde dorește – pentru a vedea cum este viața de mănăstire, să meargă la o mănăstire și să vadă ce i se potrivește mai bine, în raport cu caracterul sau felul lui de a fi. Părinții din vechime făceau următoarea distincție: cei care se luptă mai mult cu patimile cele trupesti, mai bine este să meargă la o mănăstire de obște, iar cei care sunt stăpâniți mai mult de gânduri necurate, să meargă la o „chilie” unde sunt mai puțini monahi. Nu există, însă, o regulă absolută în acest sens.

7. Se poate întâmpla să existe anumite

neînțelegeri între monahii care viețuiesc în aceeași mănăstire – așa cum se întâmplă, de pildă în relațiile interumane în „lume” – și să se ajungă până acolo încât neînțelegerile să-l determine pe un monah să părăsească acea obște?

Desigur, se poate întâmpla și așa ceva în viața de mănăstire. Însă, în acest caz, fuga nu este o soluție, fiindcă, dacă stăm mai bine să ne gândim, noi înșine suntem vinovați dacă nu avem relații bune cu ceilalți. Oriunde ai merge vei întâmpina aceleași probleme, fiindcă duci cu tine pe „omul cel vechi” care sălășluiește în tine. De aceea, trebuie știut că fuga nu este o soluție în cazul unor astfel de ispite. Soluția este să întâmpinăm toate aceste probleme cu multă răbdare și să încercăm să fim mult mai toleranți în raport cu ceilalți, să „tocim” acele laturi ascuțite ale personalității pentru a nu-l vătăma pe celălalt. Nu degeaba monahismul a fost denumit „știința științelor”. Pentru că omul se schimbă total în această „școală”, care este mănăstirea, devine un om îmbunătățit.

8. Care ar putea fi motivul pentru care ar renunța cineva la viața comodă din lume, ca să se dedice în întregime Lui Dumnezeu? Viața în singurătate pe care și-a ales-o pentru tot restul vieții nu îl înspăimântă deloc pe om?

Atunci când, în încercările lui de a trăi duhovnicește, omul conștientizează deșertăciunea acestei lumi, această imagine falsă care se numește „realitate”, atunci nu i se mai pare că lasă ceva bun în urma sa și pornește pe un drum anevoios, ci că lasă în urmă o realitate falsă, iar el urmează calea cea dreaptă. Așa cum se exprimă Sfinții Părinți, „dumnezeiasca dragoste arde în inimă” și el nu mai gândește nimic altceva. Cât despre însingurare, înstrăinare, acesta este un lucru pe care fiecare dintre noi va trebui să-l înfruntăm într-o zi: atunci când murim, singuri vom fi. Numai că unii dintre noi vor să se pregătească mai bine dinainte... Pentru oamenii duhovnicești, „dragostea desăvârșită alungă frica”. Ești unit cu Hristos, care este „obiectul” dragostei tale duhovnicești. Ce altceva își poate dori omul? Despre ce însingurare vorbim? De înstrăinarea de lume, care încearcă să te îndepărteze de Hristos?

9. Oamenii care se hotărăsc să devină monahi au ceva diferit față de ceilalți? Există un moment anume, hotărâtor în viața lor, atunci când consideră că sunt pregătiți pentru viața monahală?

Da, există un asemenea moment, personal l-aș denumi „chemare”, atunci când viața ta se schimbă radical cu 180 de grade fără ca tu să fi făcut altceva în afară de rugăciune. Oamenii care niciodată nu s-au gândit să devină monahi, într-o singură clipă, din dragoste pentru Dumnezeu, iau hotărârea de a-l urma Lui. Cum mai poți să-l ții pe un astfel de om în lume? Însă nu există un criteriu anume pentru a-i deosebi de ceilalți pe cei care vor să-i urmeze lui Dumnezeu, fiindcă oamenii sunt foarte diferiți și nu îi poți pune pe același calapod: de la tineri curați, neprihăniți care nu au împlinit nici 20 de ani, până la oameni care până mai ieri erau dependenți de droguri. De la oameni simpli, fără carte, și până la profesori universitari, foști cercetători la NASA ori la universități prestigioase din lume, Hristos răspunde oricui Îl cheamă cu sinceritate și pocăință.

10. Un om, pentru a se afierosi în întregime Lui Dumnezeu, trebuie să fie pe deplin conștient și sigur de alegerea pe care a făcut-o, care îi va schimba radical viața pe mai departe. Cumva, în mintea lui se nasc întrebări cu privire la existența Lui Dumnezeu? „Există Dumnezeu?” Spun acest lucru fiindcă există foarte mulți oameni care au diferite păreri cu privire la acest lucru.

Omul a fost creat de Dumnezeu ființă dihotomică, cu trup, dar și cu suflet. Creierul este parte a trupului, iar mintea este energie a sufletului. În teologia patristică, mintea mai este numită și „inimă”. Cu mintea, omul nu ar fi reușit niciodată să înțeleagă faptul că Dumnezeu există, fiindcă ceea ce este creat nu poate să intre în legătură cu Dumnezeu, Care este necreat, și mai mult decât atât, este Creatorul tuturor celor văzute și nevăzute. Nici Dumnezeu Însuși nu ar primi o asemenea mărturisire a existenței Lui, dacă modul în care acest lucru se întâmplă ar îngreuna libertatea omului. Imediat ce iei hotărârea de a te ridica mai presus de logica minții și încerci să „gândești” cu inima, cu sufletul, Îl vei simți pe Dumnezeu, fiindcă sufletul este creat de Dumnezeu ca să fie unit cu El. Atunci, lacrimi de bucurie vor curge și roaie pe chipul tău. Liniștea îți va inunda sufletul și vei simți o pace adâncă, fiindcă ai găsit ceea ce căutai, ai aflat „liman neînviforat”. O „dovadă” a existenței Lui Dumnezeu este și faptul că foarte mulți oameni tineri, care au avut succese profesionale în viață, renunță la toate acestea și devin monahi. Explicația cea mai puerilă, venită din partea unora, ar fi că toți aceștia și-au pierdut mințile. Sau, din contră, există cineva care îi determină să ia această hotărâre? Și cum se face că toți aceștia rezistă să trăiască o viață întreagă „închiși” într-o mănăstire? Nu cumva Același „Cineva” îi ajută să depășească toate greutățile care apar?

11. Ați cunoscut monahi care, după ce au trăit o perioadă la mănăstire, au hotărât să se întoarcă în lume? Cum se poate explica o asemenea schimbare de atitudine?

Da, cunosc 2-3 cazuri de acest fel. Nu pomenim aici pe novici, care vin la mănăstire pentru a vedea dacă li se potrivește acest fel de viață. Ceea ce este foarte interesant nu este numărul extrem de mic, de 1%, sau 5 % al celor care se reîntorc în lume, ci restul monahilor, cei care hotărăsc să rămână pentru totdeauna la mănăstire. De ce nu ne întoarcem toți înapoi în lume? Fiindcă cei mai mulți dintre noi vedem, așa cum am spus, că în sufletul nostru s-a produs o schimbare, o îmbunătățire a stării noastre duhovnicești în relația cu Dumnezeu. Și răbdăm toate greutățile prin care Dumnezeu ne încearcă, fiindcă urmărim să urcăm pe scara virtuților și al îmbunătățirii vieții duhovnicești. Iar acest drum este fără de sfârșit.

Acum, ca să răspund la întrebare, de ce unii părăsesc monahismul și se întorc în lume, pot spune că acest lucru este simplu de înțeles. Spuneam că drumul acesta al desăvârșirii este extrem de anevoios. Țintim tot mai sus, urcușul este continuu. În această călătorie a noastră, pe acest drum pe care l-am ales, avem, fiecare dintre noi, 3 dușmani: lumea, trupul și diavolul. Din acestea trei, monahul se războiește mai mult cu trupul și cu diavolul, de vreme ce „lumea” este destul de departe de el. Diavolul,

de vreme ce a fost creat înger bun de către Dumnezeu, avea și posibilități nenumărate de a săvârși binele. Dar a căzut și, de atunci, este în slujba răului. Știe cum să-și atingă scopul, chiar dacă pentru aceasta trebuie să aștepte mult timp. El întinde mreaja înșelăciunii și așteaptă. Astfel, el aruncă sămânța îndoielii în mintea monahului, și îl face să nu priceapă de unde vin gândurile respective, să le primească, și, în final să se abată de la drumul său. După Sfântul Ioan Scărarul, „monahul în mod continuu trebuie să lupte împotriva firii care încearcă să îl supună”. Dacă nu conștientizăm foarte bine acest lucru și ne „relaxăm”, suntem în pericol. Patimile acționează asupra minții noastre și nu ne permit să mai gândim logic, să mai luăm deciziile corecte. Un exemplu care îmi vine acum în minte este patima beției. Toate patimile au același efect asupra minții, asupra gândirii logice, doar că acționează diferit. De exemplu, păcatul mândriei. Din moment ce ai impresia că le știi pe toate, nimeni nu mai poate să te învețe nimic! Imediat ce ne „relaxăm”, și lăsăm o patimă să se cuibărească în sufletul nostru, suntem în primejdie, am intrat pe un drum fără întoarcere, iar căderea este iminentă.

12. Vorbiți-ne despre religia noastră. În ce anume credeți?

La această întrebare nu se poate răspunde pe scurt. Ar fi enorm de multe de spus și nu cred că ne permite timpul acum. În orice caz, trebuie avut în vedere faptul că fiecare creștin ortodox nu trebuie să aibă o părere proprie despre credința sa, ci trebuie să urmeze tradiția Bisericii în această privință. În acest fel vom evita orice fel de greșală care ne-ar pune în pericol mântuirea.

13. Vedem imagini și fotografii de la Sfântul Munte cu monahi care locuiesc în peșteri, sau în colibe construite chiar pe marginea prăpastiei, ori în locuri foarte greu accesibile. Cum poate cineva să trăiască acolo? Dacă cineva trăiește la oraș, într-o casă mare și luxoasă, să zicem, acest mod de viață este contrar creștinismului „autentic”? De ce monahii aleg în mod conștient să locuiască în astfel de condiții?

M-am referit și mai devreme la acest lucru și am spus atunci că nu contează foarte mult locul în care viețuim, ci modul în care facem acest lucru. Acest lucru este valabil în cazul oamenilor care s-au eliberat de patimi. Pentru noi, care ne luptăm cu patimile, viețuirea trebuie să fie mai dificilă. Trebuie spus, însă, că, în creștinism, materia nu este considerată rea, păcătoasă. Răul nu are existență proprie, nu are ipostas. Este doar lipsa binelui. Chiar și diavolul are, prin creație, fire, bună, angelică, doar că a vrut să se depărteze de Bine, de Dumnezeu. Mergând pe aceeași logică, recunoaștem faptul că nici banii nu reprezintă ceva rău, nici mâncarea ori băutura, nici însoțirea bărbatului cu femeia (căsătoria). Nimic din toate acestea nu reprezintă ceva rău. Gândurile noastre cele rele reprezintă adevărata problemă. Dacă poți să te bucuri de tot ceea ce a creat Dumnezeu, dar fără să devii dependent, fă-o! Dacă nu poți face acest lucru, atunci, este o mare problemă. Înseamnă că ești dependent de lumea materială, și începi să te îndepărtezi de Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care monahul

încearcă să trăiască cât mai simplu, să reducă pe cât posibil din confortul pe care oamenii și l-au creat, ca să putem, astfel, să ne controlăm gândurile și dorințele. Cu cât te înfrânezi mai mult de a folosi tot ceea ce este material, cu atât mai mult înțelegi că omul este făcut pentru viața veșnică, și nu pentru cea biologică. Cu atât mai mult înțelegi că sufletul este mult mai important decât trupul. De asemenea, impunându-ți un mod de viață cât mai simplu, începi să înțelegi valoarea lucrului simplu, și înveți să fii mulțumit cu lucruri puține și simple, pe când, atunci când le ai pe toate la dispoziție, ajungi să nu le mai apreciezi așa cum trebuie.

14. Monahii își construiesc singuri chiliile în care locuiesc? Pentru că acest lucru presupune, nu-i așa, cunoștințe de specialitate.

Monahul, și, mai ales cel care trăiește retras, pustnicul adică, este nevoit să învețe să facă multe lucruri pe care, atunci când trăia în lume nu le făcea, fiindcă acolo, cu un singur telefon puteai să apelezi la un specialist, în funcție de problema pe care o aveai de rezolvat. Atunci când cineva vrea să ridice o construcție, îi chemăm pe toți cei care viețuiesc în împrejurimi, și, mai ales pe monahii tineri care sunt pricepuți la construcții. În limbajul local, aghioritic, noi numim acest lucru „adunare”, acolo unde se strâng toți cei care vor să ajute. De exemplu, să zicem, mâine avem „adunare” la gheronda Lefthéris, care vrea să construiască o magazie pentru lemne. În modul acesta, cunoștințele de „specialitate” se transmit de la unul la altul. Există, însă, și foarte mulți muncitori albanezi la Sfântul Munte, care, contra cost pot presta diferite munci.

15. Ce înseamnă, mai exact, Kavsokalívia, Katunákia, sau Karoúlia?

Kavsokalívia sau Schitul kavsokaliviților, a fost denumită astfel de către cuviosul Maxim Kavsokalivitul, care a viețuit în acest loc aproximativ în secolul al XIII-lea (dacă nu greșesc), și care a fost un pustnic foarte aspru. Imediat ce i se ducea vestea de părinte îmbunătățit, și

începea să fie vizitat de către diferiți monahi – deranjându-l astfel și făcându-l să-și întrerupă continuu lucrarea sa duhovnicească de contemplare a lui Dumnezeu – pleca din locul acela, dar nu înainte de a da foc colibei în care viețuise, pentru a dispărea orice urmă. Atât de smeriți erau kavsokaliviții! Desigur că, în vremea aceea, „coliba” era extrem de sărăcăcioasă față de ceea ce există astăzi cu aceeași denumire.

Katounákia: Nu există biserică („kiriakó”) unde să se facă slujbele duminică și la sărbătorile mari. Locul este foarte pietros iar viețuirea foarte dificilă. Pustnicii de acolo trăiesc împrăștiați la distanțe destul de mari (un sfert de oră de mers pe jos) unul de celălalt. Se crede că denumirea provine de a monahii tebați din Egipt. Aceștia ar fi vizitat Sfântul Munte cu mult timp înainte de a exista monahism în formă organizată aici, dar nu au vrut să urmeze tipicul local care prevedea o singură mâncare pe zi, cu 3 ore înainte de apusul soarelui, și au urmat tipicul pe care îl țineră în Egipt, adică mâncau o singură dată la interval de trei zile. Monahii de aici i-au avertizat că clima de aici este umedă, diferită față de cea din Egipt. Aceștia nu i-au ascultat, iar urmarea a fost că foarte mulți nu au putut să reziste acolo și au părăsit colibele unde viețuiau (τα κατούνια) iar mulți dintre ei au murit acolo din pricina condițiilor neprielnice.

Karóúlia se găsește mai jos de Katounákia, într-o zonă deloc prietenoasă, pietroasă, de asemenea, chiar deasupra țărmlui mării. Au luat această denumire de la sistemul pe care îl foloseau monahii pentru a-și coborî coșurile cu lucrurile lor de mână până jos la mare, de unde le luau marinarii, dându-le în schimb pesmeți și alte alimente. Așadar „karóúlia” înseamnă scripete. În zilele noastre sunt folosiți altfel de scripeți, mai eficienți, cu ajutorul cărora monahii din Karóúlia își „transportă” proviziile până sus. Karóúlia este împărțită în două, și doar în partea de jos, mai aproape de mare, pelerinul poate să ajungă cu ușurință. Pentru a ajunge sus, trebuie să urce continuu, iar în 2-3 locuri se trece foarte greu, ajutându-te de lanțuri care au fost prinse în stâncă, pentru a te cățăra. Cine nu este obișnuit cu altitudinea, simte că i se taie

respirația, îl cuprinde frica, de aceea, mai este numită și „Karóúlia cea înfricoșătoare”

16. Dacă monahul, înainte de a fi tuns în monahism, a avut diferite pasiuni sau hobby-uri, poate să aibă aceleași preocupări și la mănăstire? Mă gândesc că îi va fi greu să renunțe la vechile sale preocupări.

Există lucruri și mai importante decât hobby-urile, la care renunță cel care urmează Lui Dumnezeu. Să ne gândim că lasă în urma lui părinți, frați surori, rude, viața socială, desfătare, plăceri. Astfel că nu hobby-urile reprezintă cea mai mare problemă... Lucrarea duhovnicească a monahului pentru mănăstire este full time job... Dincolo de acestea toate există, însă, și momente în care el se poate reculege: un copac, o plimbare în pădure, să pescuiască etc. Însă, și în aceste momente, mintea trebuie să fie tot la rugăciune și la Dumnezeu. Cu cât înaintează mai mult în viața duhovnicească, cu atât va simți că apropierea de Dumnezeu este ceea ce-l „distrează”, că nu are nevoie de alte hobby-uri.

Se spune că un vânător s-a dus să îl întâlnească pe Avva Antonie cel Mare (secolul al IV-lea) și l-a găsit jucându-se cu ucenicii săi cu o potârniche. Avva a înțeles că vizitatorul său s-a scandalizat și i-a spus: „Întinde arcul!”. Acela l-a întins: „Întinde-l și mai tare”, iar acela l-a întins și mai mult. „Mai întinde-l”. Acela i-a spus: „Nu se poate, avva, o să se rupă”. Iar avva i-a răspuns: „La fel este și omul”.

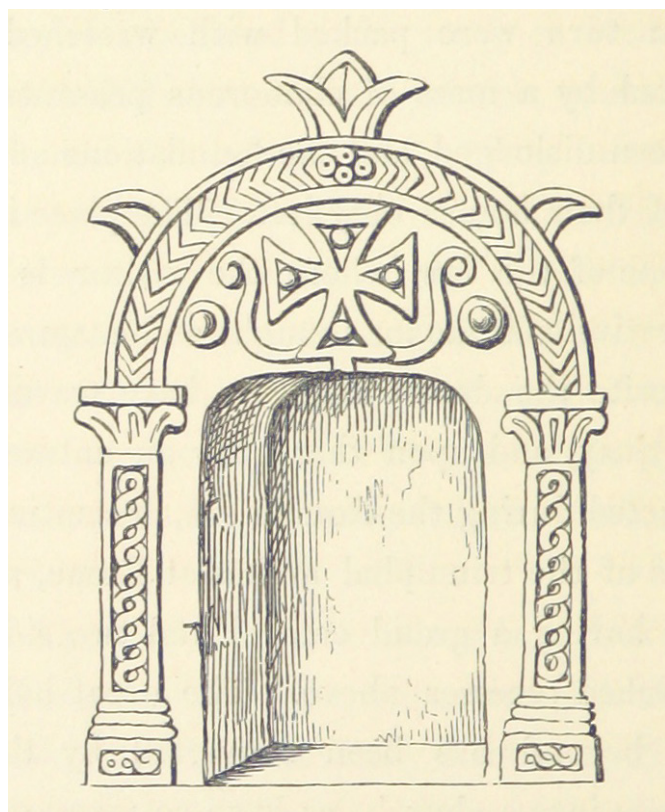
17. Vorbiți-ne despre viața de zi cu zi a monahului. Cineva și-ar putea imagina că după o anumită perioadă poate apărea plictiseala, monotonia, dacă faci aceleași și aceleași lucruri. Se întâmplă așa sau nu?

După câțiva ani de stat la mănăstire cam aceleași lucru credem noi, monahii, despre cei care trăiesc în lume. Ani de zile, faceți același lucru: mergeți la lucru, la meciuri de fotbal, la cumpărături, cinematograful, teatru, distracții. Omul interior din voi când se mai schimbă? De cealaltă parte, monahul, își schimbă felul de a fi (sau, cel puțin încearcă să facă acest lucru). Nu rămâne același om care era în lume. Este o luptă continuă: „Acum încerc să mă vindec de patima mâniei, apoi de patima vorbirii în deșert”, și altele. Eu, unul, nu văd nici un fel de monotonie în modul nostru de viață. Personal, aș fi vrut ca ziua să aibă 40 de ore. Dar, ca să fim „drepti”, trebuie să spunem că, așa cum există oameni în lume care suferă de monotonie și de plictiseală, la fel, cred că există și monahi încercați de aceste patimi. Monotonia și plictiseala nu trebuie să existe în viața omului, trebuie să luptăm cu toate mijloacele ca să le învingem. Acest lucru este valabil și pentru monahi, dar și pentru cei care trăiesc în lume.

Acum, câteva cuvinte despre viața de zi cu zi. Există mici diferențe în ceea ce privește programul monahului, și de la mănăstire la mănăstire, de la chilie, la chilie, dar, chiar și de la o perioadă istorică la alta, cu multe excepții datorate sărbătorilor de peste an, dar, în mare programul unui monah este următorul: Fiindcă ziua liturgică începe seara, la apusul soarelui citim Pavecernița. După aceea, fiecare monah se retrage la chilie sa pentru rugăciune și pentru

a citi la Psaltire. Dormim 3-4 ore, iar apoi ne trezim la miezul nopții pentru slujba din ziua respectivă. Slujbele pe care le citim zilnic sunt cam la fel, nu există deosebiri foarte mari, însă, chiar dacă facem aceleași lucruri, nu intervine monotonia, sau, după cum spun monahii, acedia, fiindcă, monahul este chemat să-și zidească sufletul și să-și câștige mântuirea prin rugăciune continuă și răbdare în încercări. După Dumnezeiasca Liturghie există un răgaz de odihnă (1-2 ore), iar apoi o oră de studiu și apoi lucru. La prânz avem rugăciune, Vecernia și apoi masa comună. După amiază urmează diferite activități comune dar și personale, ascultările ș. a. Acest program poate părea obositor dar noi folosim mai bine timpul, trăim mai mult în noi înșine, spunând „Doamne Iisuse” etc. Omul are posibilități nelimitate cu care a fost înzestrat de Dumnezeu, pe care cei mai mulți dintre noi nici nu le bănuiesc. Poate să iasă din foarte multe situații dificile, dacă cere ajutorul Lui Dumnezeu.

18. Dacă cineva se hotărăște să devină monah, cu ce trebuie să se deprindă mai întâi? Care sunt „obiceiurile” de zi cu zi ale monahilor?

Nu există ceva „standard” în această privință. Unii postesc mai mult, alții priveghează mai mult, unii citesc mult, alții spun rugăciunea minții. Unii rezistă mai bine condițiilor vitrege (căldură, frig, umezeală), alții suferă din pricina aceasta. Unii fac lucru de mână (diferite obiecte pe care monahii le lucrează în timpul liber, pe care le vând apoi pentru a se întreține), alții nu lucrează deloc. Unii, ca să se înfrâneze mai mult, nu fac baie niciodată. Însă, toți – cu excepția câtorva care sunt bolnavi – nu mănâncă carne deloc. De asemenea, monahul care face ascultare pe lângă un gheronda, nu posedă niciodată bani. Pentru toate nevoile sale personale se adresează stareșului și obștii. De grija materială este scutit în acest mod, tocmai pentru a se dedica în întregime lucrării duhovnicești.

19. Spuneți-ne câteva cuvinte cu referire la alimentația monahilor. Cultivați ceva anume? Ce alimente consumați?

Din nou, nu există un răspuns precis la această întrebare. Unii se îngrijesc mai mult pentru pregătitul mâncării, alții gătesc foarte simplu, așa cum se gătește la spitale, să zicem. Alții se nevoiesc mai mult și nu mănâncă nimic gătit („hrana fără foc”), ci se hrănesc doar cu fructe, semințe, pesmeți. Cei mai mulți cultivă, însă, mai ales vară, diferite zarzavaturi. Iar alții cultivă mai mult, și cartofi, porumb etc. La Sfântul Munte există din belșug și castane sălbatice. Alți monahi se ocupă și cu pescuitul. Ceea ce diferențiază foarte mult mănăstirea de lumea din afară este, însă, modul în care se mănâncă. Cei mai mulți monahi mănâncă doar de două ori pe zi și nu mai mănâncă nimic între mese. Absolut nimic. Astfel că stomacul are un anumit „ritm”, foarte sănătos pentru organism și digeră mâncarea așa cum trebuie. Avem grijă, indirect, și de sănătatea noastră, nu mâncăm ceea ce se găsește în comerț (semipreparate, chipsuri, ciocolată etc.) care sunt alimente extrem de nesănătoase. De obicei, luni, miercuri și vineri mâncăm o singură dată, fără ulei, mâncare foarte săracă în calorii. La fel mâncăm și în cele 4 mari posturi de peste an.

20. Știm că în unele părți ale Greciei, apa potabilă și de menaj este o reală problemă. Se întâmplă la fel și la Sfântul Munte? Au, monahii, acces cu ușurință la o sursă de apă, pentru nevoile zilnice, gătit, spălat etc.?

Din ceea ce cunosc pot spune că în jur de 95% dintre mănăstirile, chiliile și „colibele” de la Sfântul Munte au acces la o sursă de apă potabilă. Există rezervoare de apă de la 1-2 metri cubi, și până la 200 de metri cubi. Sus, în munte au fost captate diferitele pâraieșe, apoi, cu ajutorul unor furtunuri (mai demult erau folosite conductele de metal), lungi de 5-6 kilometri, alimentăm aceste rezervoare. Lucru minunat este faptul că, deși nu adăugăm nici un fel de substanțe chimice în apă, pentru a o dezinfecta (așa cum se obișnuiește în marele centre urbane), iar cele mai multe astfel de rezervoare se umplu o dată pe lună, sau, o dată la 3-4 luni, nimeni nu se îmbolnăvește de la apa stătută. Oare de ce? În orașe se folosește și clorul, deși acolo cantitatea de apă folosită este mult mai mare, iar apa nu rămâne foarte mult în rezervoare.

21. Așadar, monahul se roagă zilnic, postește, își păzește mintea de gânduri. Vorbiți-ne mai mult despre acest lucru. Ce înseamnă pentru un monah acest „ritual” zilnic – dacă îl putem numi așa – pe care îl urmează?

Este, într-adevăr un „ritual”, dacă vreți, cu care te obișnuiești foarte repede, și simți că ceva îți lipsește dacă trece o zi fără să îți urmezi rânduiala ta de rugăciune. O să îmi spuneți că și aceasta este tot o obișnuință, puterea obișnuinței, așa cum se obișnuiește să se spună. Poate este și așa. Eu, însă țin să evidențiez roadele, rezultatele acestui program zilnic al nostru. Monahul știe ce este o zi fără să postească, și știe, de asemenea, cum este și o zi în care a postit. Postul curăță mintea, gândurile, te face să gândești mult mai limpede. De asemenea, știe monahul și ce este un om fără credință, fără Dumnezeu, dar și cum se schimbă el atunci când crede cu tărie în Dumnezeu. Cei sceptici, însă, de foarte multe ori, fac aprecieri la adresa monahismu-

lui, fără să îl cunoască din interior. Cu alte cuvinte, vorbesc despre ceva ce nu au încercat, ce nu cunosc, sau cunosc extrem de superficial. Cu cât te preocupi mai mult de rugăciune și de curățirea minții, a gândurilor, cu atât mai mult se „ascut” simțurile duhovnicești. Așa cum cineva care are cataractă la ochi nu poate să vadă decât obiectele foarte mari din jurul lui, și nu foarte clar, din contră, un om duhovnicesc vede chiar și țăntarii cei mai mici, și mai mult de atât, îl deranjează prezența lor. Să vă dau un exemplu despre ceea ce înseamnă să înțelegi și să gândești duhovnicește: mulți oameni care trăiesc în lume, spun „Eu sunt un om bun, nu am omorât pe nimeni”. Însă, atunci când se „ascut” simțurile duhovnicești, începi să înțelegi că nu doar a omorî este un mare păcat, dar chiar și a gândi să faci rău cuiva, să îl lovești sau, doar să îl jignești cu vorbele tale. Crima de la ce pornește, oare, nu de la un simplu gând?

22. Toate zilele sunt la fel pentru un monah?

Din punct de vedere al săvârșirii slujbelor, fiecare zi are particularitățile ei. Există șapte slujbe diferite pentru fiecare zi a săptămânii, opt săptămâni diferite pentru fiecare glas bisericesc, în fiecare zi este sărbătorit un alt sfânt, iar în perioadele posturilor există foarte multe schimbări în programul slujbelor. Există și câteva zile, în afara duminicilor, când nu „lucram”. Atunci avem mai mult timp pentru citit, rugăciune, poate și pentru vreun hobby despre care ați pomenit mai devreme. Ceea ce diferențiază o zi de alta, este dacă are post aspru, ceea ce înseamnă că trebuie să „strângi din dinți”, fiindcă nu vei mânca mai nimic în timpul zilei! Da, este evident că zilele nu seamănă între ele. V-aș putea întreba și eu, în același fel, în „lume” zilele sunt la fel, nu se deosebesc între ele? Nu cumva, din păcate, zilele voastre sunt diferite în funcție de ceea ce vedeți la televizor? Pentru cei mai mulți, cred că aceasta este diferența. Din păcate, din păcate...

23. Ce venituri au monahii? Au nevoie de mulți bani pentru a se întreține?

Monahul nu are nevoie de foarte multe lucruri, de aceea nici nu cheltuiește prea mult. Bunurile de larg consum sunt mai scumpe, într-adevăr la Sfântul Munte, fiindcă, la prețul lor inițial se adaugă transportul cu vaporul, dar, fiindcă nu avem nevoie de multe, sunt de ajuns 5-6 ore pe zi și 5-6 zile pe săptămână de muncă pentru a ne întreține. Cu banii pe care îi obținem de pe urma vânzării obiectelor realizate manual (lucrurile de „mână”), ne asigurăm hrana zilnică și cele de care mai avem nevoie, și, fiindcă nu îi stă bine unui monah să strângă bani, chiar dacă acest lucru ar putea părea ciudat pentru cineva din „lume” – acolo unde oamenii economisesc bani – suma care rămâne este dăruită pentru a fi ajutați oamenii săraci, care nu se pot întreține singuri. De asemenea, unii monahi găzduiesc pelerini fără să ceară nimic în schimb, exercitând virtutea iubirii de străini, în același mod. Din această activitate, câștigul este și duhovnicesc, dar nu lipsesc nici bunurile materiale. Mulți dintre pelerini, trimit, mai târziu, după ce ajung acasă, pachete cu alimente de bază și alte produse, care sunt folosite pentru a găzdui și alți pelerini. Este o lucrare binecuvântată în care cel care oferă, primește înapoi de la Dumnezeu, și mai mult decât a dat.

24. Omul este duh, dar și materie. De ce, pentru a deveni monah, trebuie să lași trupul și tot ce ține de acesta, pe plan secund,

și să trăiești duhovnicește? Ce înseamnă, în mod practic, aceasta?

O să fac o comparație între duh și trup, pe de-o parte, și între trup și îmbrăcăminte, pe de altă parte. Atunci când cineva se lovește și capătă o rană, chiar dacă și hainele au avut de suferit, cred că se va îngriji mai întâi de rană, nu de îmbrăcăminte. De aici nu tragem concluzia că trupul este ceva rău și trebuie să-l distrugem. A existat, de altfel, și o erezie, a nicolaiților, în primul veac creștin, care afirma acest lucru. Noi nu trebuie să facem nimic mai mult decât de a avea grijă și de suflet, dar și de trup, în mod egal, dar după nevoile lor firești, așa cum au fost create de Dumnezeu. Atât, și nimic mai mult.

25. Care este rolul sufletului în viața omului? Mă refer aici și la viața biologică, dar și la cea duhovnicească.

Sufletul este cel care conduce iar trupul îi „slujește” acestuia. Așadar, „pentru ca cel mai mic să nu-l conducă pe cel care este mai mare”, trebuie să supunem trupul, atunci când este sănătos, ca să nu „uite” cine conduce...

26. Omul are nevoi înnăscute, așa cum se spune. De ce trebuie să renunțe la nevoile sale, atunci când devine monah? Ce câștigă, și ce pierde, procedând astfel?

În capitolul 19 ale Evangheliei de la Matei, ucenicii Îl întreabă pe Mântuitorul Hristos care sunt condițiile în care poate cineva să divorțeze de soția sa. Hristos, în dezacord cu Legea lui

Moise, răspunde că acest lucru se poate întâmpla doar în caz de abjurare de la credință, și este valabil atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Evreii, obișnuiți fiind ca în societatea lor bărbatul să aibă întâietate, răspund: „Atunci, nu mai este de nici un folos omului să se însoare”. Iar Hristos le răspunde: „Nu pot primi toți cuvântul acesta, ci doar aceia cărora le este dat (ca să îl primească)”. Așadar, nevoile la care vă referiți sunt de natură trupească. Atunci când omul înțelege că sufletul este mai presus de trup, atunci va căuta să împlinească mai întâi nevoile sufletului, și abia apoi pe cele ale trupului. Cine nu vrea să accepte acest lucru, cine crede că omul este doar materie, doar carne, asemenea celorlalți vietăți, înseamnă că nu crede deloc în viața duhovnicească despre care tot discutăm aici. Este evident că tot efortul omului care nu este risipit pentru satisfacerea acestor nevoi, poate fi folosit pentru împlinirea altor scopuri. Despre folosul pe care îl avem din împlinirea adevăratelor nevoi, ale sufletului, și nu ale trupului, am spus mai devreme destule lucruri. Pierdem ceva dacă nu împlinim acele nevoi? Nimic important. Doar senzații înșelătoare și trecătoare. Toate acestea rămân la marginea mormântului, în afară de lucrarea ta duhovnicească, adică stadiul la care a ajuns sufletul tău.

27. O femeie care vrea să devină monahie, nu se împotrivește cumva tocmai menirii și firii ei, de a avea familie și copii? Nu ne-a creat Dumnezeu tocmai în acest scop? Care este părerea dumneavoastră?

Hristos nu face diferență între bărbat și femeie. „Nu mai este iudeu, nici elin, nici rob, nici om liber, nici bărbat ori femeie, pentru că voi toți una sunteți în Iisus Hristos” (Galateni 3,28). Însă, „nu toți primesc acest cuvânt”. Așadar, vorbim, aproximativ, de 4 monahi la 1000 de oameni în Grecia (și femei, dar și bărbați, pentru că și aceștia din urmă doresc să aibă familie și copii), pe când, în acest moment se săvârșesc atâtea avorturi (am auzit undeva că, deja după al doilea avort, sunt foarte multe șanse ca femeia respectivă să nu mai poată avea copii de-

loc. Nu insist), mulți nu fac deloc copii pentru că vor să aibă „carieră”, foarte mulți copii și tineri cad victime drogurilor, iar alții se sinucid. Acest procent de 4 monahi la 1000 de locuitori ne deranjează așa mult? Din cauza asta scade populația? O să rămânem fără urmași, o să ni se stingă neamul? Monahismul ne îndeamnă să ne depășim firea. Oricine dorește, urmează această cale. Nu este nici un fel de contradicție între firea femeii (și a bărbatului, de altfel), și menirea, ei. Nu este contradicție, ci, din contră este depășirea condiției umane. Aș da un exemplu în acest sens. Este un lucru remarcabil să urci pe vârful Everest. Este și mai de laudat să reușești să urci fără butelie de oxigen. Iar pentru cineva care are un handicap fizic, să urce până pe vârful celui mai înalt munte din lume, este, într-adevăr, cu totul și cu totul remarcabil. Monahii se încadrează în această din urmă categorie, conform cuvintelor Lui Hristos: „... s-au făcut eunuci pe ei înșiși pentru împărăția Lui Dumnezeu. Cine poate înțelege, să înțeleagă” (Matei 19,12).

Aș vrea să mai spun încă ceva. Când spunem „fire”, nu trebuie să includem aici tot ce vrem noi. În orice caz, în „fire” nu sunt incluse toate „obiceiurile” și obișnuințele noastre. Putem, măcar, să facem o comparație între firea noastră și cea a animalelor sălbatice, fiindcă, omul, de foarte multe ori, nu se ridică nici măcar până la înălțimea instinctelor lor.

28. Ortodoxia propovăduiește însoțirea bărbatului cu femeia, nunta, („iar femeia să se teamă de bărbat”), nașterea de prunci. Nu cumva monahismul intră în contradicție cu acest lucru?

Înainte de a răspunde la întrebare, aș vrea să spun ceva tangențial, dacă tot a venit vorba. Înaintea paragrafului pe care l-ați citat, există un altul, unde spune că bărbatul trebuie să-și dea viața pentru soția sa, așa cum Hristos și-a dat viața pentru Biserica sa. Desigur, acest citat este uitat de către promotorii mișcării feministe, care folosesc citate din Sfânta Scriptură, scoțându-le din context, pentru a-și susține învățătura lor greșită. În sfârșit ...

Așadar, nunta este binecuvântată de către Dumnezeu (Evrei 13,4): „Cinstită este nunta întru toate și patul neîntinată. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu”. Există, însă, și un alt drum pentru mântuirea omului. Dumnezeu dă libertate deplină omului. Și căsătoria, dar și monahismul, au drept scop să-l facă pe om mai bun, mai altruist, gata să se jertfească (prin ce trece o mamă atunci când copilul ei se îmbolnăvește...!), capabil să iubească necondiționat. Dar, orice am spune, monahismul îl apropie mai mult pe om de Dumnezeu. Când ești căsătorit, trebuie să-ți iubești soția și copiii, lucru, de altfel, extrem de firesc, de vreme ce și animalele își iubesc puii. Monahul trebuie să iubească pe toată lumea, fără să aștepți ceva în schimb. Nu cred că e nevoie să mai adaug ceva la cele spuse.

Cât despre nașterea de prunci, să nu uităm că „mai binele” are ceva în plus față de „bine”. Foarte mulți tineri fără căpătâi au fost și sunt ajutați de către mănăstiri. Câți tineri nu au fost salvați de la „moartea albă” (drogurile), în urma discuției cu un monah? Cine este tatăl adevărat al unui astfel de copil? Cel care l-a născut, sau cel care l-a renăscut? Tatăl lui l-a lăsat să își distrugă viața. „Străinul”, monahul, s-a jertfit pe sine, a dat din timpul său, a renunțat la isihie, la liniștea sa, a cheltuit bani, ca să îi salveze viața. Așadar, care este tatăl lui adevărat?

29. Singurătatea, depărtarea de cei dragi, îl afectează pe un monah? Ca om, nu are nevoie de afecțiune din partea apropiaților săi, așa cum se întâmplă cu oamenii, în general? Se poate simți fericit departe de toți ai lui? Monahul nu are și el, în definitiv astfel de „slăbiciuni”, nevoi?

Monahul are drept scop să câștige mântuirea, nu să dobândească ceva trecător, adică fericirea la care ați făcut referire. Dacă o astfel de „bucurie” mă îndepărtează de Dumnezeu, de Adevăr, renunț al ea. Există astfel de gânduri. „Oare ce fac ai mei acum?”. Imediat ce îți vine acest gând, trebuie să ieși puțin din tine însuși, să te îndepărtezi, și să te privești din afară. Să vezi de ce a venit acest gând și care este rostul lui. „Unde vrea să mă conducă acest gând? Înapoi în lume”. În acel moment trebuie să-ți impui să rezisti. Trebuie să răspunzi gândului tău: „Părinții și toți cei dragi mie sunt în grija Lui Dumnezeu. El știe cel mai bine ce le este de folos lor”. Punct. Gândurile vin dar trebuie să le depășești, și să îți vezi de drumul tău.

30. Părinții și familia unui monah nu primesc o grea lovitură, atunci când acesta se hotărăște să meargă la mănăstire? Știm foarte bine că părinții au anumite planuri pentru copiii lor, iar monahismul nu este printre „preferințele” lor. Nu se simt răniți

părinții în urma unei asemenea hotărâri? Nu trebuie să le cerem părerea atunci când luăm o asemenea hotărâre?

Acest lucru diferă în funcție și de viziunea părinților. Consider că părinții din Grecia sunt mai „încăpățânați”, mai „limitați” în acest sens, față de europeni sau americani, de exemplu, în sensul că vor, cu tot dinadinsul, să impune copiilor ceea ce ei au gândit că li se potrivește cel mai bine în activitatea profesională, și nu numai. Unde mai este libertatea omului în acest caz? Consider că cel mai bun lucru este ca părinții să-i învețe pe copiii să aleagă întotdeauna binele (binele moral), sau, mai indicat ar fi să îi învețe să facă diferența dintre bine și rău, dar să îi lase să ia singuri deciziile importante în viață. Nu vrem să rănim pe nimeni (pe părinți, se înțelege), dar, în același timp, nu pot să ajut pe cineva care se rănește singur prin așteptările pe care le are de la ceilalți. Sunt liber să fac ceea ce vreau cu viața mea.

31. Credeți că cineva poate să devină monah doar fiindcă a „eșuat” în viața socială, și nu fiindcă avea dorința fierbinte de a se călugări?

Ar putea să facă acest lucru, dar ar fi cea mai mare greșală din viața sa. Monahismul reprezintă drumul cel mai anevoios către desăvârșire. Nu se poate compara cu crize ori probleme obișnuite. Nu poți, adică, să fugi de o problemă, fiindcă, în monahism sunt probleme de 10 ori mai dificile. Monahismul este chemare, nu pot toți să urmeze această cale. Există, însă, și situații când omul s-a dus din greșală la mănăstire, dar, a văzut mai apoi că acest mod de viață i se potrivește. Desigur, există și celelalte situații, despre care am amintit, în care unii nu au putut să reziste și s-au întors în lume.

32. Internetul, această fereastră către lume, este folosit de către monahi pentru a ușura legătura cu lumea de afară și, eventual, de a transmite învățături duhovnicești sau alte mesaje către lume?

Ca toate celelalte lucruri, și internetul nu este nici bun, dar nici rău. Sau, altfel spus, poate fi folositor, dar, poate și să facă rău dacă este folosit irațional. Personal, eu am un cerc de cunoștințe cu care fac schimb de opinii, dar nu

învăț eu pe nimeni nimic. Oricine mă întreabă, eu îi spun părerea mea, dacă vrea s-o afle. Nu mă interesează să impun credința și părerea mea celorlalți.

Hrana pustnicilor

Era februarie al anului mântuitor 1910, când harul lui Dumnezeu m-a chemat în acest binecuvântat loc al liniștii și al rugăciunii. Dorința mea era să merg la schitul din Kavsokalývia, unde s-a nevoit consăteanul meu, Cuviosul Akákios, și încă doi frați ieromonahi din părțile mele, al căror duhovnic, precucuviosul și evlaviosul Panteleímon, este probabil cel mai în vârstă dintre monahii aghioriți, având 103 ani.

Ajuns în Sfântul Munte cu dorința de a trăi ca ascet, am pornit pe jos din Dáfni spre Kavsokalývia. Trecând însă pe la sfânta mănăstire Dionysíou, unde tocmai era înmormântat, în bună rânduială, un bătrân ierodiacon și impresionat fiind atât de aspectul ascetic al mănăstirii, cât și de frumusețea peisajului natural, am decis să rămân acolo, punându-mi nădejdea în preabunul Dumnezeu și în Înaintemergătorul și Botezătorul Ioan.

Era Postul Mare când am fost închinoviat la această mănăstire. Mi s-a dat slujirea de a ajuta la treburile din casa de oaspeți a mănăstirii. Pe atunci, schiturile și chiliile erau pline de monahi, iar mănăstirile, cu metocurile lor, erau mai darnice în milostenii. În plus, parastasele nu se făceau separat, astfel încât părinții și pustnicii care veneau în fiecare sâmbătă seară pentru a lua parte la privegheri, beneficiau și de milosteniile panihidelor.

Împins de o simpatie și evlavie firească și fiindu-mi rușine să mă apuc de întrebare, încercam să aflu din cele ce vorbeau și discutau monahii între ei câte ceva referitor la starea lor duhovnicească. Se înserase și din clipă în clipă trebuia să se bată toaca pentru privegherea duminicii a cincea a postului mare. Terminasem de servit obișnuita cafea fraților și vizitatorilor mănăstirii și mă odihneam în kafetzaría, așteptând începerea privegherii. Vrând să mă lumineze cu privire la hrana părinților ascetici și să-mi dea un răspuns pentru îndoita mea cărteală – în primul rând, în legătură cu faptul că, fiind tânăr, eram trimis de două ori

pe săptămână, dimpreună cu ceilalți frați de vârsta mea, să adun sparanghel sălbatic și, astfel, piedeam sfintele slujbe și, în al doilea rând, nici nu puteam să-l mănânc pentru că era prea amar – preabunul Dumnezeu a rânduit să fiu de față la discuția dintre doi pustnici care se așezaseră pe banca de afară. Primul l-a întrebat pe al doilea cum au petrecut sfântul post până în acea zi, la care acela a răspuns:

- Datorită rugăciunilor voastre și harului lui Hristos, am petrecut bine până acum, mai ales că îl avem aproape pe duhovnicul papa-Matei, care ne face Sfinte Liturghii miercuri și sâmbătă și astfel se împărtășesc frații. De aceea m-a trimis gheronda să aduc prescuri, lumânări și puțin vin și apoi să mă întorc.

- Cu mâncarea cum stați? a întrebat din nou primul.

- Slavă Domnului, anul acesta, din milostivirea lui Dumnezeu, s-a umplut locul de sparanghel sălbatic și nici nu ne-am dat seama când au trecut atâtea zile de post. Căci fierbem în fiecare zi puțin sparanghel cu orez, iar sâmbăta și duminica adăugăm puțin ulei și avem mâncare îndestulată, slăvit să fie numele Domnului.

Auzind acestea, m-am rușinat de mine însumi și îndată m-am vindecat de patima cârtirii, de vreme ce noi la mănăstire numai o dată sau de două ori pe săptămână mâncam din această iarbă și, în plus, aveam și măslina și smochine, pe când cei care trăiesc în pustiu nu au parte de

asemenea bucate alese. Conform specialiștilor în plante, «sparanghelul» este o erbacee din categoria plantelor cățărătoare iubitoare de apă, cu gust amar, care are proprietăți diuretice și curăță sângele. Crește în locurile umede ale Sfântului Munte, de la începutul până la sfârșitul lunii martie, și este considerată a fi o adevărată binecuvântare dumnezeiască pentru perioada postului mare. Celui care mănâncă pentru prima oară așa ceva, mai ales fără ulei, așa cum se obișnuiește în Sfântul Munte în zilele de rând ale postului, într-adevăr, i se pare că are un gust otrăvitor și vătămător, pentru că este amar. Însă, în timp, părinții se obișnuiesc cu gustul acestuia, considerându-l chiar folositor și foarte bun de mâncat.

Părinți aghioriți – Monahul Fanurie Românul, pustnic în Kapsala

Monahul Damaschin Grigoriatul

Pustiul Kapsalei este unul din locurile cele mai „isihaste” ale Sfântului Munte. Aici poate găsi cineva îndrăgostiți adevărați de rugăciunea minții, eroi ascunși și smeriți ai viețuirii îngerești celei întru Hristos.

Gheron Fanurie e unul dintre cei mai sfinți viețuitori ai Kapsalei. Român de obârșie, a venit de tânăr în Grădina Maicii Domnului și s-a dăruit lucrării de curățire a sufletului și slăvirii lui Dumnezeu. La început a locuit în chilia „Sfântul Vasile”, iar apoi la „Cuviosul Teofil Mirovlitul”. În această ultimă casă a trăit și s-a sfințit, în secolul al XVII-lea, Cuviosul Teofil, al cărui trup e încă în mormânt; doar din când în când iese din mormânt o mireasmă minunată. Nimeni însă nu încearcă să deschidă mormântul Cuviosului, pentru că el nu îngăduie.

Prietenul și fratele meu în Hristos, Părintele D., mi-a povestit cele de mai jos despre ascetul Fanurie:

– M-am dus într-o zi, împreună cu alți frați, la părintele Fanurie. Voiam să mă închin la mormântul Cuviosului Teofil, dar și să-l cunosc pe părintele. Am bătut la poartă în felul

călugăresc obișnuit (zicând adică și rugăciunea: „Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, miluiește pre noi”) și am așteptat. Peste puțin, mi-a deschis un bătrânel scund și plăpând. Fața îi strălucea ca soarele. Era o față cu adevărat de copil mic, blândă, curată, fragedă, lină, neîntinată, sfântă. Toți am fost uimiți de chipul lui. I-am pus metanie. Ne-a condus în biserică, după obicei. În timp ce coboram scările spre biserică, am simțit o mireasmă puternică. Tot locul se umpluse de această mireasmă cerească. Cu toții am slăvit pe Dumnezeu și i-am spus și părintelui Fanurie care ne-a răspuns:

– Asta nu se întâmplă doar azi. Se întâmplă adesea.

Am ieșit să stăm puțin în curte. S-a întors din casă întristat și ne-a zis:

– Nu am să vă ofer nimic. Doar puțină apă.

– Nu vrem nimic, părinte, i-am zis. Stați numai puțin să ne spuneți cum trăiți aici, la liniște.

- Foarte bine. Dumnezeu și Maica Domnului au grijă de mine. Mănânc pesmeți și ierburi.
- Cum petreci serile?
- Zic rugăciunea lui Iisus cu komboskini.
- Câte zici?
- Nu știu. Nu număr. Zic „Doamne Iisuse ...” până vin lacrimile.
- Apoi ce faci?
- Apoi mă rog și plâng pentru întreaga lume.
- Când termini rugăciunea de noapte?
- Când vrea Domnul. Când se opresc lacrimile pentru lume.

S-a învrednicit să-și cunoască dinainte sfârșitul. Într-o zi, i-a spus unui vecin că au venit Sfinții Vasile și Teofil și i-au spus că pe 1 ianuarie, după stilul nou, vor veni să-l ia. Într-adevăr, așa a și fost. A plecat la veșnicele locașuri.

În ultimul timp al vieții sale l-a vizitat un preot zelotist care i-a spus că din cauză că primește la Liturghie un preot care nu e zelot, chiparosul de lângă biserică s-a uscat. Bătrânul a crezut și a încetat să-l mai cheme pe acel preot pentru Sfânta Liturghie. Și-a spovedit pățania unui egumen aghiorit și, urmând sfatul lui, a revenit în rânduiala canonică a Bisericii. Harul dumnezeiesc i-a descoperit apoi că el și mântuirea se află și în noul calendar. De atunci, acel egumen cuvios a mers la el la chilie și liturghisea.

Monahul Trifon Românul, pustnic în Kapsala

Monahul Damaschin Grigoriatul

Pe acest ascet l-a cunoscut fericitul părinte Paisie [Aghioritul] care mi-a și povestit cele ce urmează în legătură cu viața acestuia în Grădina sfântă a Maicii Domnului.

Părintele Trifon s-a născut în România, iar la începutul secolului XX a venit în Sfântul Munte împreună cu alți români. S-a așezat în chiliile din Kapsala, zona pustnicească ce se întinde între Mănăstirile Pantokrator și Stavronikita. Acolo a trăit aproape 40 de ani singur cu desăvârșire, fără obște, fără ajutorul vreunui ucenic. A adormit la 15 august 1978.

Gheron Trifon, îmi spunea Părintele Paisie, se disprețuia pe sine în mod desăvârșit. Preț de 20 de ani a purtat o dulamă, o rasă, un pantalon și un fes. Spăla pantalonul și-și acoperea goliciunea cu dulama. Spăla dulama și rămânea în pantaloni. Când erau lunile de iarnă sau ploaia mult, nu-și mai spăla hainele pentru că nu putea să le mai usuce. Așa că le purta luni de-a rândul, deși puteau de la un timp. Îndura cu răbdarea lui Iov toate lipsurile vieții pentru a dobândi bunurile cerești.

În ultimii 20 de ani ai vieții a orbit aproape desăvârșit. Nu a acceptat însă să fie îngrijit de vreo chilie sau Mănăstire. Colibioara sa era zidită din piatră și era acoperită cu paie. Acolo trăia ca un exilat neavând legături, cunoștințe și întâlniri cu alți Părinți aghioriți. Acolo a trăit cercetări cerești ale Sfinților și a produs ca o albină mierea isihiei și a virtuților. Preț de 40 de ani s-a luptat cu trupul, cu diavolul și cu patimile, ieșind biruitor. Hristos i-a dăruit harisme, mai ales cea a rugăciunii și a nepătimirii. Nu-l interesa nimic, în afară de a-și împlini legătura și comunicarea cu Dumnezeu prin rugăciunea minții. Deși prin acoperiș picura apă, totuși nu s-a îngrijit să-l repare, pentru că avea mintea și viețuirea în cer. De mai multe ori părintele Paisie i-a spus să-l lase să-i repare acoperișul.

– Unde dormi, binecuvântatule, când e vreme

rea și ploaie?

– Pe bătrânul Trifon nu-l deranjează ploaia. Când mă udă learcă pe o parte, mă întorc pe cealaltă. Nu-i nevoie să-mi faci nimic. Bine e așa. Vai mie, oare m-am îngrijit să-mi fac chilia din cer?

Lângă căsuța își săpase o groapă ca să adune apa de ploaie. Odată părintele Paisie i-a spus:

– Părinte Trifon, o să cazi în groapa asta într-o zi, când o să mergi să scoți apă și cine o să te mai scoată?

– Dumnezeu nu lasă pe Trifon să cadă în groapă. Dacă o să cad înăuntru, Dumnezeu o să mă scoată afară.

Își lăsase cu desăvârșire viața în mâinile lui Dumnezeu. Nu-l mai interesa nimic pământesc. Își amintea neîncetat de moarte, de chinurile iadului, de judecată. Toate acestea îi curățiseră inima și mintea și îi aduceau belșug de lacrimi în ochi.

Părintele Xenofon, un român care trăia în veci-

nătate, l-a rugat de mai multe ori să vină la el la chilie, să trăiască împreună. Părintele Trifon îi răspunsese însă:

– Bătrânul Trifon, părinte Xenofon, a lăsat părinți, frați, țară, rude, prieteni, a lăsat lumea și s-a făcut monah. Toate le-a lăsat, ca să-l economisească părintele Xenofon sau Dumnezeu? Deci, dacă nu mă economisește Dumnezeu, cum o să mă mai economisească părintele Xenofon? Nu. Trifon nu acceptă economii. O să rămână în chilia lui până la moarte.

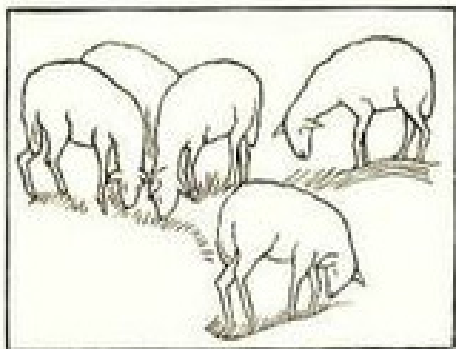
– Pot să vin să te văd? Să-ți aduc pâine, măsline, verdețuri, posmagi?

– Să vii. Da să nu stai mult. Puțin și apoi să pleci. Să vii o dată la două săptămâni. Nu vreau să văd om des, pentru că îmi pleacă Hristos sau îngerul.

Părintele Paisie l-a întrebat:

– Când nu vine părintele Xenofon să-ți aducă mâncare, ce mănânci?

– Eu sunt oiță. Mănânc ierburi. Scurm jos și mănânc.

Avea atâta smerenie și dispreț pentru trupul său, încât credeai că vorbește de altcineva. Rugăciunea lui se înălța la înălțimi de nebănuț. Chipul nu-i mai era atunci același. Neîncetat suferea schimbări bune și adăuga har peste har. Deoarece atinsese fericita nepătimire, trăia ca un mic copil, fără răutate și fără curiozitate. Simplu la vorbă, simplu la mers, simplu în purtare. Când odată lucra în grădină cu părintele Paisie, i s-a dezvelit goliciunea, dar el nu s-a rușinat. Nici nu se gândea că ar putea să-l smintească pe celălalt. Și-a acoperit golătatea cu naturalețe, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Cu puține luni înainte de a muri l-a vizitat un tânăr monah, cunoscut de-al meu, părintele D. Iată ce mi-a povestit la întoarcere:

În coliba lui, părintele Trifon nu are nici pat, nici scaun, nici masă. În curte sunt aruncate conserve goale pe care le-a adunat de pe aiurea ca să dea impresia că mănâncă pește și alte delicatessuri. Foarte puține haine am văzut atâr-nate în chilie. Într-un interval scurt de timp l-am vizitat de trei ori. Se prefăce nebun, dar în nebuniile pe care le spune îți aruncă tot felul de adevăruri. De aceea, trebuie să fii atent când vorbește pentru că poate spune lucruri mari descoperite lui de Dumnezeu, dar în cuvinte ce par fără noimă.

Mie mi-a spus toate problemele pe care le am și ce trebuie să fac ca să le depășesc, fără ca eu să-i fi spus ceva. Mi-a spus și de ce boli sufăr. Când l-am întâlnit prima oară în curtea chiliei sale, își acoperise goliciunea cu o haină, în timp ce pe cap purta un ciorap.

– Blagosloviți, părinte!

– Domnul !

Când ne-a văzut (mai eram cu câțiva frați), s-a ridicat încet-încet, că era bătrân, și, cu un baston, s-a îndreptat spre casuța bombănind. Noi îl urmam și auzeam:

– Eu nu știu nimic. Toate sunt scrise în cărți. Monahul trebuie să facă 3000 de metanii. E interzis să se fotografieze. Doar lui Dumnezeu i se aduce închinare. Eu am avut 3000 de drahme. A venit hoțul și mi le-a furat. Cu geamul închis, cum a intrat și m-a furat?

Și-a întors privirea spre mine, m-a privit fix și și-a continuat nebuniile:

– Fratele meu, nu le bea pe toate. Boul bea, bea, bea, dar apoi crapă. Eu stăpânesc toate. Zbor în Anglia, Franța și Cipru și oriunde vreau. Merg și în Cipru.

M-a privit dulce și a zâmbit, pentru că [știa că] eu sunt cipriot.

Cu ocazia altei vizite l-am heretisit și l-am întrebat:

– Ce faci?

– Lupt, frate.

Apoi a început iarăși să vorbească în mod nebunesc:

– Să mergi să spui la toți binecuvântați. Lasă-i să zică ce vor. Nu lua aminte la ce zic alții.

Într-adevăr, eu aveam o ispită cu un frate din Mănăstire, iar Părintele Trifon îmi spunea ce să fac, fără ca eu să-i fi descoperit ceva. Mi-a mai spus și ce ascultare avea respectivul frate și ce ascultare am eu și în ce fel să o împlinesc mai bine. Orice aș fi vrut să-l întreb, puneam întrebarea în minte iar el începea să-mi răspundă printre tot felul de nebunii.

A treia oară m-am dus împreună cu trei creștini. El era îmbrăcat ca de obicei. Mă privea doar pe mine, ca și cum ceilalți nici nu ar fi existat. Mă sfătuia duhovnicește:

– Nu te îngrijora. Fă ascultare, iubire și smerenie. Pentru problema ta, nu te necăji. O să trimit eu un om ca să vorbească cu părintele stareț al tău, ca să se bucure și mama ta care te privește din cer și se mândrește cu tine.

Mama mea într-adevăr murise de câțiva ani, iar părintele Trifon știa. Și creștinilor cu care eram le-a descoperit dezlegarea la diferite probleme. Nu m-a impresionat doar harisma sa de înainte-vedere, ci și sfaturile lui. Dacă ar fi fost rătăcit și înșelat cum spuneau unii, cum ar fi putut să-mi dea sfaturi duhovnicești foarte bune?

Ucenicul unui bătrân din vecinătate a mers, din dragoste, să-i pună două foi de tablă pe acoperișul coridorului ca să aibă bietul părinte Trifon unde să se adăpostească de ploaie. Acesta fără nici un cuvânt i-a dat de înțeles că foile sunt de prisos: de dimineață până seara a stat

afară în picioare, nemișcat, sprijinit în baston. Tânărul l-a întrebat de ce stă așa. El a răspuns:

- Meditez la numele lui Iisus.

Ca să mă încredințez și mai desăvârșit despre sfințenia părintelui Trifon, a continuat părintele D., am mai întrebat despre el pe încă un vecin de-al său, monah zelotist, care mi-a spus:

- Omul acesta e un mister. Ce să-ți zic? Nu l-am auzit niciodată să judece. Când vrea puțin posmag, vine și-mi zice: „Dă-mi puțin pesmet și-ți aduc verdețuri”. Altă dată mi-a zis: „Coase-mi dulama și o să-ți sap în grădină”. Niciodată nu a luat și nu mi-a cerut nimic fără să facă ceva în schimb. Este aproape zăvorât și nu știu unde se împărtășește.

Eu, continuă părintele D., l-am întrebat unde merge să se împărtășească și mi-a răspuns:

- De unde știi tu, poate că sunt preot!

Altui frate care l-a vizitat, i-a spus următoarele: „Am ascultare. Plec la Atena. Du-te, du-te acum”. De aceea stau și mă întreb dacă nu cumva este unul din cei 12 sfinți pustnici atoniți care se nevoiesc goi, pentru că sărăcia, golătatea și harismele lui te îndeamnă să te gândești la așa ceva.

Odată a făcut cangrenă la un picior, iar vecinul l-a dus la medic. Părintele Trifon și-a început iarăși nebuniile lui, zicând lucruri dezlănate. Fără să-l cunoască pe medic îi zise:

- Panaiotis, fă tu ce știi, și Panaghía va face restul.

Medicul s-a pierdut cu firea pentru că-i spusese pe nume, fără să se cunoască dinainte. Situația piciorului era foarte gravă. Ar fi trebuit ca Părintele Trifon să fie trimis la spital pentru a-i tăia piciorul. Bătrânul însă a refuzat și s-a întors la chilie. A luat de la medic doar o alifie ca să nu se pună muștele pe rană. Dimineța

următoare vecinul l-a vizitat ca să vadă ce mai face. Își pusese o plantă sălbatică pe rană, iar în câteva zile se însănătoși cu desăvârșire.

Aici se termină și istorisirile părintelui D., care a avut bunătatea de a mi le spune.

Bătrânul Trifon a adormit somnul dreptilor încolăcit ca un șarpe într-un colț al chiliei, învelit în zdrențele lui. Trupul i-a rămas acolo 15 zile, fără ca cineva să știe de cuvioasa lui mutare, atât era de dezlipit de oameni, dar unit cu Dumnezeu și cu lumea cerului. Veșnica lui pomenire.

